

Dnesek

ROČNÍK I.

V PRAZE 13. ČERVNA 1946

ZA Kčs 3.50

Před Havlíčkovým jubileem

FERDINAND PEROUTKA

Proč volila vesnice komunisty?

MICHAL MAREŠ

Zásobování, výroba a ceny

JIRÍ HEJDA

Člověk ve filmu tří produkcí

J. BRDEČKA

Kolik nás bude?

VLADIMÍR SRB

Kolem atomového jádra

DR JIRÍ ALTER

Počkejte po volbách. — Stav našeho osídlení. — Proroctví. — Organizace a nadorganizace. — O sociální demokracii. — Proč dvojí loket. — KSČ a venkov.

Ubytování středoškolaček

v Praze

VE SLOVANSKÉ KOLEJI

Dojíždka do školy vlastním autobusem.

Informace: SLOVANSKÁ KOLEJ, Praha I,
Revoluční 15 • Telefon 604-24

Ústav moderních řečí - ÚRO PRÁZDNINOVÉ KURSY angličtiny a ruštiny

pro začátečníky a pokročilé.

ČERVENEC - SRPEN

PRAHA — BRNO — PLZEŇ — LIBEREC.

Prázd. internát: KARL. VARY a TEPLICE-ŠANOV.

Zahájení: 2. VII., 15. VII., 29. VII.

ZÁŘÍ - ČERVEN

Denní školy. Odpolední a večerní kurzy.

Prospekty a zápisy: Ústav moderních řečí-ÚRO,
PRAHA II, Spálená 18, tel. 236-76.

Rheuma — Dna — Ischias léčí se zaručeně dobře
V TRENČIANSKÝCH TEPLICÍCH

Po 6roční vnučené nepřítomnosti býv. hradní Kovanda znovu otevřel Léčebný dům

SAVOY-SLAVIA

s lékařskou ordinací v domě — Mírné ceny — výhodné paušální léchy — Tekoucí teplá voda — Zdvíže — Samozřejmě i a kuchyně

NAKLADATELSTVÍ FR. BOROVÝ, PRAHA, vydá v těchto dnech vysoce aktuální a zajímavou reportáž o norimberském procesu.

Dr. ROSTISLAV KOCOUREK:

Svět žaluje v Norimberku

Cena brož. 80 Kčs.

Zajistěte si včas u svého knihkupece!

NEZLOBÍ VÁS ZUBNÍ FILM?

Nezdá se vám, že vaše zuby — ačkoliv si je denně čistíte — nejsou tak dokonale bílé a lesklé, jak by měly být? Lehoučký matný stín na jejich povrchu je mucinový povlak, čili tak zvaný zubní film. Jak se ho zbavíte? Velmi snadno. Můžete si přece nyní opatřit speciální zubní pastu, výtečný český výrobek

Bis-Acidentol

Odstraňuje zubní film a má znamenité účinky antiseptické. Jest nakyslé ovocné příchuti a bohatě pěni. Působí pocit čistoty a svěžesti v dutině ústní. Je vydatná a velmi úsporná. Užijte Bis-Acidentol, zubní pastu pro náročné.

mf Adolf Hoffmeister

TURISTOU proti své vůli

Dobrodružná pouť českého běžence do zahraničí a odtud přes vězení a koncentráky do Ameriky. České vydání knihy, která vyšla za války anglicky v New Yorku a Londýně.

Kčs 36.—

Hoffmeisterovy mistrovské karikatury.

U všech knihkupců.

Nakladatelství SČM - MLADÁ FRONTA, Praha II, Panská 8.

OBSAH DNEŠKA Č. 11: JOSEF HUDEC: Povolební meditace. — R. BECHYNĚ: Nejvážnější otázka republiky: Slovensko. — FRANTIŠEK LOUBAL: Chyby a omyly ve volbách. — ING. DR. O. KAPP: Je Slovensko odsouzeno k chudobě?. — JOSEF MACEK: Co je socialismus. — Jsem vinen? — O autoritu politických stran — Šetříme? — Odpovědnost za důvěru. — Plevel židovská a nežidovská. — Techničtí přídělníci. — Technika dělá dějiny. — Jak pomoci výtvarníkům? — Po volbách. — Komunisté a zemědělství. — O straně národně sociální. — Odpověď nekomunisty přítelkyni komunistce. — Lístárna redakce.

Dnesek

řídí Ferd. Peroutka

VDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 108.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 3.50. — Dohlédací pošt. úřad Praha 26. — Odpovědný redaktor Ed. Valenta. — Tiskne Melantrich, Praha II, Václavské náměstí 88.

Před Havlíčkovým jubileem

Bliží se Havlíčkovu jubileum a Havlíček zase bude mohutně veleben každým, kdo udrží pero v ruce. Ale, až přejdou oslavy, až položíme květiny na hrob, jak budeme my, čeští novináři, potom myslit, cítit a jednat? Co to znamená, že jsme dědici Havlíčkovými? Cítíme nějaký závazek, pro který jsme ochotni se exponovat, nebo si představujeme havlíčkovskou tradici jako podušku, na níž se odpočívá? Bezduché oslavy Karla Havlíčka by byly trapné. I on byl dítě své doby, a leckteré jeho výroky již nemůžeme opakovat se souhlasem. Ale je věčně svěží základ havlíčkovské tradice pro všechny časy, pro všechny poměry: realismus a odvaha. A tyto dvě síly nesmějí pod jakýmkoliv velebením Havlíčka odpočívát jako pod náhrobním kamenem. Buďte budou i mezi námi živí, anebo je Havlíček jen zajímavý případ z poloviny devatenáctého století.

Před Havlíčkovým jubileem je na místě trochu novinářské bilance z třetí republiky. Ta, kterou hodláme podat, se netýká stranického tisku: tam je ovšem všechno v pořádku, tam bude vždy všechno v pořádku, poněvadž jednak »strana má vždy pravdu« a proto i stranický novinář má vždy pravdu, jednak má politická strana vždy dosti moci, aby jí mohla být kritika lhostejna. Bude se tedy naše bilance týkat zejména nestranického tisku, o kterém už Havlíček ve své době napsal, že je jako »hruška v širém poli, u níž se každý zastaví a...«

Byly volby a stranický tisk podal všelijaké ukázky toho, co dovede podniknout s pravdou a se ctí člověka. Přes to panuje železné oficiální přesvědčení, že stranický tisk nutně vždy jest lepší, ušlechtilejší a mravně odpovědnější než list, který nepatří žádné straně. A jestliže český novináři, si myslíš, že, nepoután stranickými příkazy, které tě zavazují i tehdy, když strana chce podniknout nebo hájit něco špatného, bys mohl lépe prospívat sblížení lidí a směrů a tedy jednotě národa, že spíše než stráničtí agitátoři bys mohl pěstovat věcné, klidné myšlení, že bys mohl zachránit více ušlechtilosti ve vztazích mezi lidmi, než o kolik dbá stranická agitace — tu podle nových předpisů jdi a sháněj nějakou instituci, která bude ochotna uznat toto tvé pojetí. Nevadí, seženeš-li nějakou maličkou nebo postranní. I ona jest lepší než ty, jenž sám, se svým rozumem a s vědomím, jsi celkem nic. Ale budeš-li psát ve jménu svazu rybářů nebo sdružení filatelistů, povznese tě to a sestoupí na tebe duch. Budeme velmi oslavovat Havlíčka v době, kdy vnější podmínky jeho novinářského typu byly znemožněny. To by tolik nevánilo, podaří-li se nám mezi novináři zachránit aspoň podmínky vnitřní, ono duchovní napětí, svobodné myšlení, onu vnímavost a pohotovost výrazu, onu neodolatelnou chuť exponovat se pro věc, onu nemechaničnost, jež jediné zakládají havlíčkovskou psychologii. Zdá se však, že mezi novináři samotnými panuje jakási lhostejnost. Jest to snad vysvětlitelné vnějšími okolnostmi v novinářských institucích: ještě nikdy nebylo mezi českými

novináři tolik žurnalistů úředníků, tolik zaměstnanců ministerstev a různých institucí, tolik pouhých propagandistů jako nyní. Hle, maličká, skoro neznámá společnost, a už zaměstnává tři nebo čtyři lidi, kterým propůjčila titul novináře, ačkoliv dříve měli tituly zcela jiné! Tato masa žurnalistických úředníků má teď v novinářských institucích snad početní převahu nad skutečnými novináři z denních listů, a věru není donkichotská ani v špatném, ani v dobrém smyslu: nikdy nedělala a nebude dělat vlastní tvůrčivou, novinářskou práci, nemá hlubší zájem o její podmínky, ale má vliv svým počtem a bude rozhodovat o okolnostech, za jakých mají pracovat ti novináři, kteří nejsou úředníky. Bude pronášet a prosazovat svůj úsudek o věci, která není věci její, která pro ni není životní podmínkou, poněvadž ona v podstatě jen plní příkazy. Odtud havlíčkovská tradice nemůže očekávat mnoho pomoci, ani od onoho typu stranických žurnalistů, jejichž duše je jako pod lisem s tlakem několika atmosfér. I tyto typy budou ovšem oslavovat Havlíčka, ale přes tento obecný souhlas o Havlíčkově výtečnosti nebude zcela snadno udržet mezi námi jeho tradici.

Bilance nestranického tisku za rok třetí republiky musí být poněkud trpká. Dosud mnohá vlivná místa spíše než pomoc spatřují v něm překážku, kterou by bylo lépe odstranit. Ještě se nepodařilo přesvědčit komunisty, tuto vedoucí politickou sílu, že mezi možnostmi tohoto světa existuje objektivní kritika, jejímž pramenem jest dobrá vůle. To jest velký nezdár, ať už jeho příčinou jest to, že my nedovedeme dosti přesvědčivě přednést svou věc, nebo to, že druzí nedovedou nebo nechtějí pozorně naslouchat. V poměrech, v nichž přirozený vlastní růst byl nahrazen plánováním shora a kdy zákaz často předchází skutečné porážce, jest to nezdár, který se jednou může dotknouti i samotné existence nestranického tisku. Poněvadž i nadále, přes to, že to už někdy vypadá jako naivní víra, chceme věřit v neodolatelnou sílu pravdy, věrme raději, že jsme tento nezdár zavinili sami nějakou svou nedostatečností. Budeme se musít znovu pokoušet.

Někdy to ovšem vypadá jako beznadějně pokoušení. Dobrou vůli ocení jen dobrá vůle, špatná ji s lehkým srdcem zahodí mezi odpadky. »Rudé právo« nyní napsalo, že čtenáři »Svobodných novin« byli desorientováni redakcí, která v nich vzbuzovala dojem, že národní socialisté dostanou ve volbách 45 procent hlasů. Prosíme, proč nemluvíte pravdu? Jediná předpověď, již se »Svobodné noviny« před volbami odvážily, byl odhad, že podle vši pravděpodobnosti komunisté budou první stranou. Dokonce tento odhad vyvolal bouřlivou nespokojenost na pravici, a naopak, komunistické závodní rady vylepovaly tento článek v továrnách na prknech na dvoře. Jestliže však tato celkem velmi známá okolnost může nyní býti komunistickým orgánem býti podána tak znetvořená, tu musí připadat, že je to něco jako vyzvání »ruce vzhůru! my o vás můžeme tvrdit, cokoliv nám libo!« Nemůžeme se konejšit domněnkou, že jde o případ špatného

čtení. Tak špatné čtení neexistuje. Jde spíše o názor, jak zacházeti s tím, co se pokládá za překážku.

Ostatně ani od čtenářů, kteří jsou posledním novinářovým útočištěm, když mocní se mračí, nepřichází vždy mnoho útěchy a jistoty. Musíme se přiznat, že v značné části dopisů, které dostáváme, jest nám vytýkáno, že zálučně útočíme na komunisty a účastníme se všech intrik proti nim, a v druhé značné části jest nám neméně trpce vytýkáno, že komunisty podporujeme, že jsme přispěli k jejich volebnímu vítězství a že jsme vůbec jen něco jako »luxusně vázaný Zápotocký«. Tu bychom mohli říci nad tímto zmatkem jako Faustův famulus, že máme pocit, jako by se nám v hlavě točilo velké mlýnské kolo. Ale ačkoliv takový nesouhlas čtenářů, kteří se sváří s námi i sami mezi sebou, jest zajisté nepříjemný a ačkoliv takový rozpor ovšem neobsahuje žádné vodítko pro nás, nýbrž jen ukazuje na »království samo v sobě rozdělené«, přece jen to pokládejme za spravedlivý a přirozený osud. Na takový paradoxně rozpolcený nesouhlas, na takové dvojí, vzájemně se vyvracející tvrzení vždy musí být připraven ten, kdo usiluje o syntesu dvou směrů. Jednostranní duchové na té i oné straně se vzpírají syntese, kterou jejich duch neobsáhne — a zatím píší dopisy.

O jakou syntesu jde, bylo již několikrát řečeno, a ukazuje-li se potřeba, jest nutno to opakovat. Aby život neztratil nic na bohatství a na jemnosti, aby pokrok nepřinášel zdokonalení na jedné straně a úpadek na druhé, jest nezbytná syntesa mezi přicházejícím socialismem a starými vnitřními statky evropské kultury. Třeba dokonat sociální spravedlnost a neztratit spravedlnost duchovní. Třeba humánně rozdělit hmotné statky této země, a nepozbýt humanitu v jednání s lidmi. Třeba spojit novou a starou humanitu. To jest pravý, největší úkol naší generace.

Ukáže se ještě, jak mnoho znamená výsledek květnových voleb a jak velice pozmění náš život toto jasné přihlášení lidu k socialismu. Komu nestačila předvídatost, dostal to nyní hmotně potvrzeno: socialismus jest nevyvratitelně zakořeněn v této zemi. Ne stranická kritika, která se nechce vznášet ve vzduchu nad poměry, nemůže se dotýkat kořenů socialismu. Musí naopak zdůrazňovat, jak nesmírné možnosti rozvoje výroby a člověka čekají připraveny v semeni socialismu, jakou shodu s rozumem a svědomím může přinést socialistické uspořádání společnosti, jak po prvé dlouhých desetiletích se doba zase může zbavit špatného svědomí, které vždy doutnalo i pod nejskvělejším povrchem hospodářsky liberalistického systému. Ano, s tímto proudem třeba cítit »lidskou, mravní solidaritu«. Ale jsou věci, s nimiž solidarizovat se není slušno. Pravda, tyto zjevy zmizí s rozvojem socialismu a až socialismus vyjde ze své útočné periody. Ale kdy třeba mluvit o vadách — za padesát let, kdy jsou odbyty, nebo ve chvíli, kdy ohrožují? Je kritika součástí horké přítomnosti nebo je to museální práce, obírající se minulostí? A které chyby budou rychleji překonány: ty, o kterých se mluví, nebo ty, o nichž se mlčí?

Mnozí lidé trpí v době počínajícího socialismu pocitem neštěstí, poněvadž se tak nebo onak dostali pod kola nebo protože vývoj odporuje jejich zděděným představám. Novinář by prokazoval lidem špatnou službu, kdyby tento pocit neštěstí ještě pomáhal po-

silovat. Jeho povinností jest ukazovat na socialismus jako na jedinou bránu, již můžeme projít, a vybižeti všechny, aby se v něm definitivně zařídili se všemi svými potřebami. Jeho kritika jest jen tenkrát správná, jestliže kladně pomáhá budovacímu dílu, jestliže ukazuje na vady ne proto, aby socialismus zošklivila, nýbrž aby jej očistila. Ačkoliv mnozí socialisté se vzpírají tomu uvěřit, vždy zůstává mnoho příležitosti pro kladnou kritiku v tomto směru. Ihned bude vše jasnější, jakmile připustíme, že političtí přívrženci socialismu sami někdy mohou jednati nesocialisticky. Ať pochodují lidé pod jakoukoliv vlajkou, revoluce jest doba, kdy se vybíjí mnoho sobeckých, dravčích instinktů; Gorkij tomu říkal »zoologické pudy«. Tu pak pod heslem socialismu se může vyskytovat mnoho zjevů, socialismu přímo odporujících, ať v chování k lidem nebo k společnému majetku, k podnikům, k jejich inventáři hmotnému nebo lidskému. Jsou někteří socialisté, jimž rozjitřená politická vůle k moci jde nade vše, i nad zdar znárodněných podniků. Kdy o tom mluvit — nyní, kdy se to děje, kdy to může škodit, nebo až za padesát let? Hospodářsky věru nejdeme do lehkých dob, a není žádné pochyby o tom, že vláda nyní bude provádět mnoho z toho, co kritika už před časem navrhovala. Je neodpustitelným hříchem říci pravdu o několik měsíců dříve? Nebo je občanskou povinností mít zavřené oči — do voleb?

Berete novináři duši a smysl existence, jestliže mu pod jakoukoliv záminkou přikazujete mlčet o vadách, o nichž se přesvědčil, a o cestách k nápravě, v něž věří. Je-li v politice vůbec možno mluvit lidsky, jako člověk k člověku, pak poraďte nestrannickému novináři, jak se má zachovat, zjišťuje-li na příklad v mnohých případech, že cena, za kterou se dostávají místa nebo národní správcovství, jest přijetí komunistické legitimace. Bude novinář lepší, jestliže se pokoří před tímto faktem? Jest mlčet to jediné nebo to nejlepší, co může udělat? Prosíme o praktickou, pochopitelnou, proveditelnou radu. Jest lépe pro takového novináře obtížít si jazyk olovem, zjistí-li, že muž, k jehož propuštění z vězení vydalo ministerstvo vnitřní příkaz, byl zatím zastřelen? Nemá trvat na tom, aby tento zločin byl potrestán? Jak má nestrannický novinář srovnat ve své mysli fakt, že rozhlas odmítne vysílat projev jednoho politika, ale ochotně vysílá projev politika druhého? Lze podat návod, jak zaujmout stanovisko v této věci? Může novinář, aniž poruší závazek lidskosti, mlčet k tomu, jestliže se chováme lhostejně k vdovám po popravených a ponecháváme je celkem jejich osudu, zatím co jiní rychle stoupají do výše po žebříčku životních příjmů? Co dělat, jestliže stát nejdříve vyzývá krajany z ciziny, aby se k nám přistěhovali, a pak je ponechá bez zájmu a bez pomoci? Jestliže nemáme dělat, co jsme dělali, co tedy vlastně máme dělat? Máme si všechny tyto věci zapsat do deníku a dát příkaz, aby byl uveřejněn deset let po naší smrti?

Jedna věc zdá se býti dosti logicky jasná: že lidé, kteří jsou sami horlivými stranickými příslušníky, nehodí se k tomu, aby nestrannického novináře, jemuž možná nestrannickost jest vášní, vyučovali v umění, jak býti nestrannickým.

Jakou oporu může mít nestrannický novinář v tomto světě stranických mocností? Zdá se, že jedinou:

víru v působivost pravdy. Bez ní musil by se cítit předem ztracen. Ku podivu se nebojí, když říká pravdu: cítí se jaksi spojen s podstatou věci a doufá, že od nich přijde pomoc, že logika skutečnosti pracuje pro něho.

Každý stav má svou morálku, své zvláštní povinnosti, něco, zač dlužno i trpět. Lékař je povinen nebát se nakažlivé nemoci. Policista je povinen nebát se pronásledovat zločince. Novinář je povinen nebát se říkat pravdu. Tuto věc je možno prohrát, ale není slušno ji opustit. Podle toho, jak tato vlastnost bude rozšířena v našem novinářském stavu, budeme moci buď spravedlivě říkat, že jdeme za Havlíčkem, nebo si budeme musit přiznat, že jsme ho jen vyvlastnili.

Ferdinand Peroutka.

poznámky

Počkejte po volbách

Bylo dosti těch, kteří říkali: „Počkejte po volbách!“ Čekali od voleb něco velkého, snad nějaký zázrak! Přišli a přešly volby a přišel klid až nápadný a zejména zklidněl ti, kteří ještě nedávno říkali: počkejte, atd. . . . A zase je jim těžko vymlouvat jejich nynější: „Vlastně se nic nestalo,“ dokazovat jim, že volby nebyly jen tak zbytečné a že mají velký politický význam a že jejich výsledky a vliv se projeví v příštích měsících i letech.

Strany mají nějaký čas klidu a mohou posoudit, co se v nich osvědčilo a neosvědčilo, co nevydrželo zkoušku 26. května. Leccos se ve stranách odsumulo právě pro volby; leckteré košče zahálelo a kdo kolem něho šel, věděl, že by sice bylo potřeba tu a tam vymést nějaký kout — ale až po volbách. Bude možno a bude velmi dobře se podívat na ty, kteří do stran přišli v poslední chvíli a kteří na sebe chtěli upozornit velmi přisným stranickým obličejem. Bude dobře si všimnout, co při volbách působilo a nepůsobilo. Neptáso-bila ostrá agitace, nepůsobil válečný pokřik, útočení na osoby, nepůsobila překvapení, chystaná na poslední chvíli. Volič za posledních let tak trochu zvažněl a dovede poznat, co v agitaci má jakous takous váhu a co je plevou.

Jiný poznatek: voličové volili především strany. Nerozhodovaly v celku osoby. Nerozhodovalo, vedli kandidátku známý ministr či kandidát až dosud málo známý. Bude velkým ziskem pro státní politiku, uvědomili si všechny strany, že to s větším klidem půjde právě tak dobře, jako s velkým rámcením. A tento poznatek bude možno a bude dobře uplatnit hned po volbách. S voličem není potřeba jednat jako s malým dítětem. Je možno mu říkat pravdu. A čím dříve se politické strany zbaví nemístných ohledů a zbytečného strachu před voličem, tím dříve a tím lépe rozřešíme úkoly, které nás čekají.

Český člověk je v celku realista, a i ti, kteří říkali: „Počkejte po volbách!“, jsou snad vyléčení, neboť v politikém životě nic nepřichází samo; vše má svoje příčiny a následky. Předpovědi k volbám myšly se ve dvou věcech, ne právě nedůležitých: počítaly s daleko větším počtem bílých lístků a s daleko větší neúčasti při volbách, což znamená, že se počítalo s daleko větší opozicí proti Národní frontě. Lidé jsou přesvědčení, že musíme nějaký čas držet pořádně v houfu, že žádná strana nesmí vybihat z řady, že není ještě čas, aby některá ze stran mohla se pustit na opoziční pěšinku. U mnohých stran je volič už zase obyčejným člověkem, zejména když nevolil tak, jak se předpokládalo. Ale volič ukázal, že na něj neptáso-bila pokřik, že si jde svojí cestou, že ví, jaké obtíže a nesnáze nás čekají. Je s ním rozumnější poč, než si mnohý myslí.

V. G.

Stav našeho osídlení

Hlasy, poukazující na potíže a hořkosti, vznikající českým a slovenským navrátilcům z ciziny při hledání nového domova ve staré vlasti, se setkávají ve veřejnosti sice s porozuměním, ale také s bezradností. Nikde jsme totiž nečetli o podrobnějším plánu osídlení, jenž je znám jen zasvěceným

kruhům. Veřejnost zná jen povšechná data o přítomném počtu osadilců, výměře osídlené nebo rezervované půdy, o tom, že některé pohraniční úseky budou zalesněny a pod. Ale nikde není podán přehled, jak vypadá osídlení v podrobnostech.

Slyšíme, že tam a onde odešli lidé, kteří tam již byli usazení, a příčiny jsou uváděny mnohé. Od ryze osobních stížností až k závadám v organizaci, nejasnosti, právní nejistotě.

Není snad u nás nikoho, kdo by velkorysý počín reemigrace nevítal. Každý si uvědomuje, že se jí má částečně nahradit nejen ztráta staré hospodářské, výrobní a spotřební základny, ale také doplnit a hlavně obnovit populační a tím i produkční základna našeho národa. Proto všechny zprávy, ať novinové, nebo z vlastního poznání, které ukazují, jak mnoho a hlubokého zklamání je spojeno s návratem do staré domoviny, doléhají nejen na navrátilce, ale i na svědomí všech lidí, kteří mají nesobecký, čistě radostný zájem na úspěchu osídlení. Veřejnost však nemá možnost nahlédnout do osídlovacího plánu a průběhu osídlování.

Máme vůbec přehled, které kraje, jakého hospodářského rázu, jak mnoho zalidněné jsou otevřeny příchozím? A které oblasti naproti tomu už jsou osídleny prozatím dostatečně, které případně i přelidněny? Zase víme jen povšechně, že Šumava nebo severozápadní Slezsko se hůře zalidňuje než průmyslový sever.

Nemáme vlastně vůbec měřítko, jaká hustota osídlení je žádoucí a nejzdravější. Lze to zatím učinit jen mechanicky. Známe hospodářskou strukturu, jež se ani částečným přemístěním některého průmyslu nezmění natolik, aby se podstatně změnil ráz kraje. Odsunem Němců ubude obyvatelstva celkem o 25% proti roku 1930. Aby se po jejich odchodu zachovalo všude poměrně stejné rozvrstvení obyvatelstva jako v roce 1930, musila by v roce 1946 klesnout hustota všude, i ve vnitrozemí, o oněch 25%. Pohraničí bylo by třeba tudíž osídlovat jen do výše 75% počtu obyvatelstva před šestnácti lety. Pro toto osídlení poskytne obyvatelstvo vnitrozemí. Tím není řečeno, že rozsídlení, jak je známe z roku 1930, bylo už samo sebou zdravé a skutečně výhodné.

Jak tedy vypadá osídlení? Na mapě počestění okrajových okresů bychom viděli, jak celá souvislá oblast od Tachova přes Zlúctice až k Jáchymovu byla do letošního jara počestěna průměrně jen z jedné třetiny. Ašsko a Falknovsko dokonce jen z jedné desetiny. Tyto kraje tedy budou moci pojmout ještě desetitisíce Čechů, jakmile se projeví příznivé důsledky smluv, sjednaných s americkými a sovětskými úřady. Na jihu bylo nejslaběji osídleno Kaplicko, ač sousední okresy na severu vykazují přelidnění o 10—20% nad předpokládanou potřebu. Na severu byl slabě zalidněn jen Sluknovský výběžek a zemědělské okolí Liberce. Liberec sám je již počestěn na 120% přepočítané potřeby podle roku 1930 a theoreticky by zde již neměla být žádná potřeba německých pracovních sil.

Z poloviny byly počestěny okresy Český Krumlov, něco nad to Prachatic, Frýdlantsko, Broumovsko a Teplicko. Připočteme-li i Stříbro, Žatecko a Podbořansko, dostáváme rozsáhlé oblasti. V přítomné době je ve všech jmenovaných okresech ještě veliké procento Němců a tím i relativní okamžitě přelidnění a nedostatek bytů, ale právě tento pohled ukazuje, které kraje budou potřebovat dokončení osídlení nejdříve a vyšší dotaci lidmi než oblasti jiné. Jen dva okresy jsou v přítomné době s to, pojmout po 4000 osadilců, totiž Duchcov a Sluknov, jimž tyto počty chybějí k dosažení předpokládané hustoty. Taková je potřeba; zda je i možnost, odpoví osídlovací úřad a příslušné národní výbory.

Morava poskytuje jiný obraz. Pás nepočestěných okresů jde od Mor. Berouna, přes Rýmařov, Bruntál na Frývaldov a Krnov. Na jihu jen Mikulovsko mělo slabší počet Čechů. Morava a Slezsko však vedle toho vykazují větší přelidnění vnitrozemských okresů než Čechy. To je důsledek zdravějších populačních poměrů a proto část moravských osadilců by měla hledat nová sídla v Čechách. Největší relativní přelidnění nad předpokládanou mez vyazuje celá střední Morava. Maxima dosahuje Vsetínsko a Zlínsko, ale i na Holešovsku, Uherskohradištsku, Třebíčsku a Třebíčsku je přelidnění značné. Postupně sice odplývá obyvatelstvo i z těchto krajů, ale je příznačné, že nejmenší počet je právě z krajů přelidněných nejvíce, kdežto z okresů přelidněných nižší měrou je odchod do pohraničí živější.

lidský pohled stačí, abychom si uvědomili, proč je situace pro veřejnost nepřehledná a leckdy nepochopitelná, když na jedné straně je slyšet volání po pracovnících a na druhé straně je slyšet od lidí, odešedších z pohraničí, stížnosti na poměry, nepochopení, neorganizovanost. Má-li nám na něčem vskutku záležet, je to jistě rychlé umožnění navrátilcům usadit se a zabydlet co nejdříve v novém domově a dát jim faktické i právní zabezpečení tohoto nového stavu.

Je nás nyní v českých zemích 8,100.000 Čechů. Je nás 103 obyvatelů na čtver. km (s Němci dokonce 130 obyv. na čtver. km). Je to značná hustota, ale i kdyby se navrátili opravdu všichni naši zahraniční krajané z celého světa, bude pro ně místo i práce. Nesmějí však vidět, že v podrobnostech a provádění tohoto dějinného díla návratu z ciziny skřípou mnohá kolečka, byť to bylo spíše z neschopnosti, než ze zlé vůle. Co je v lidských silách, musíme zdolat, co je nad to, uznají i oni. Nelze však svádět neschopnost na vyšší moc. Nedopusťme, aby z jediného počínu kohokoli z nás, jedno. tlivce, úřadu, instituce měli dojem, že nedovedeme dosti ocenit oběť, kterou přečasto přínášejí, poslušni výzvy vlády své staré otčiny.

Vladimír S r b.

Proroctví

V září 1938 přinesl švýcarský list »Die Entscheidung« dopis emigrovaného německého pedagoga, filosofa a moralisty prof. F. W. Förstra, který on tehdy napsal vůdci sudetských Němců Konrádu Henleinovi. Tento dopis jeví se nám dnes jako proroctví, které zasluhuje být vytaženo ze zapomenutí. Prof. Förster tehdy napsal:

»Stojíte před rozhodnutím dosahu světového. Dnes jde o to, zda Německo a pravě německví bude zachráněno před smrtelnou katastrofou a Vy víte, že by Vás to mohlo stát život a že by uvrhlo německou věc do kletby a zničení, kdybyste se dal nyní na nesprávnou cestu. Budete tedy ochoten y takovéto osudové chvíli zcela bezpříčinně předstoupit Němce, jenž o této věci myslí zcela jinak než Vy všichni a jenž je přesto pevně přesvědčen, že zastupuje pravou německou tradici. Německá tradice, ke které se hlásím, ztělesňuje více než tisíc let německých dějin a vždy a znovu ji potvrzovali všichni velcí vůdcové našeho národa.

Především bych Vám chtěl dát v úvahu to, co jsem v podobném smyslu prohlásil dvěma Vaším poslancům, kteří mne již roku 1918 navštívili v Bernu a žádali ode mne, abych se v Paříži přihlásil za to, aby Vaše území bylo přičleněno k Německé říši.

Rekl jsem tehdy těmto pánům asi toto: »Vždyť jste žili více než 800 let v úzkém společenství se slovanským světem. Dávali jste tomuto světu neustále německou krev a do svých žil jste přijímali krev slovanskou. Vaše celé dějiny jsou dějinami německo-slovanskými, všechny svoje talenty jste rozvíli ve styku se světem východním. Jste jako spojovací články na tomto místě přímo nepostradatelní. Německá universita uprostřed českého národa je symbolem tohoto poslání a má velkou budoucnost. Proč chcete utonouti v germánském moři? Ztratíte svoje místo ve slovanském světě, aniž za to dostanete místo ve světě germánském, jež by odpovídalo Vašemu svérázu a vašim dějinám. Naopak budete-li chtít uplatnit svou osobitost, nakupí se Vám do cesty překážky desetkrát větší, než na jaké jste navázali v rámci poměrů dosavadních. Bez jediného slova díky Vás odsunou stranou a nebudete nicím jiným, než bezmocnou kolonií německého velkoprovozu...«

Jak jsem pravil, mohu Vám to dnes opakovat a mohu ještě poukázat na pravzrástní dík a na odstrkování, jež se dostalo dnes lidem stejného smýšlení s Vámi v bývalém Rakousku. Dnes jde však ještě o věci daleko větší, než tehdy. Odmítnete-li to, co vám československý stát nabízí tvaří v tvář německým pohrůzkám jako maximum, a když se takto rozhodnete pro to, abyste svůj požadavek autonomie odstoupili Třetí říši, a dáte-li se zneužít pro bezděnou politiku světového pangermanismu, pak nebude Vaše území ničím jiným, než bojištěm nové války světové... To jest naprosto smrtelné jisté. A právě tak naprosto a smrtelné jisté jest, že oběť, kterou přinese Vaše území expansi Třetí říše, neprospeje ani sudetskému Německu, ani celému německému národu, naopak, že Třetí říše bude poražena a rozbita, a spojí-li se Vaše vlastní území s Třetí říší, bude také zaplaveno do její veškeré kletby a bude zavlečeno do veškerého vyvržení a zrušení, jež pak padne na všechno, co nosí německé jméno.

Můžete o tom vážně pochybovat? Vždyť i dnes jistě tušíte, jak nevyčerpatelné jsou mocenské prostředky britské říše světové. Také Třetí říše to tuší a obává se nové války na dvě fronty, a nadto ještě se zámořím. Nemůže však již zastavití vývoj. Ale Vy, jedině Vy můžete tak učiniti, odepřete-li v poslední chvíli jí následovati a přijmete-li československé návrhy. Pujdete-li dnes se souhlasem svých přátel k ministerskému předsedovi dru Hodžovi a otážete-li se ho: »Jaké ústupky jste ochoten učiniti, prohlásíme-li, že jsme se odhodlali státi se i proti vůli Berlína loyálními občany tohoto státu v rámci daných ústupků a že jsme ochotni spojití svůj osud s jeho osudem a nikoli s osudem Třetí říše«, pak jistě dojdete k nějaké úpravě, neboť i Hodža se bude moci zříci mnohých pochybností, jichž se nemohl zříci vůči sudetskému Německu s Třetí říší spojenému a sloužícímu jejím úmyslům.

Takovéto odhodlání by bylo i případnou odpovědí na to, jak prouští zemští správce zacházeli s lidmi Vašeho smýšlení v bývalém Rakousku. Ale především by zachránilo Vaše území před totálním zpusošením celého světa a jež by jej donutilo v jeho nejvlastnějším zájmu k úplně nové orientaci celé evropské politiky.

Nemusím Vám říci, jaké pozeňnané důsledky by mělo takové odhodlání i pro Váš vlastní lid, kdyby takto zmizela múra nové totální války, jež leží na prsou světového hospodářství, a kdyby Váš lid, zabývající se průmyslem, mohl vykonávatí svoje poslání dané mu přírodou v pokojném vývoji Podunají.

Může se ovšem státi, že Třetí říše se pokusí o průlom na straně jiné, o průlom, jenž se již ve střední Evropě nezdaří — ale pak zůstane alespoň Vaše území ušetřeno toho, aby nad ním byl vysloven ortel, jenž by musil následovati po takovém šíleném činu.

Je snad již pozdě a Vy již nemůžete zpět. Pak jsem tento dopis psal nadarmo. Ale je možno, že vzbudí u Vás a u Vašich přátel pochybnosti, jež snad u Vás vznikly již dříve o správnosti úmyslu připojití se k podniku tak katastrofálnímu.

Mám velmi přesné informace o tom, jakou úlohu Vám přisoudilí držitelé moci v Třetí říši. Máte rozpoutat občanskou válku ve spolku s úderníky SA, aby Německo mohlo zasáhnouti. Nemám slov, abych Vás dosti důtklivě varoval před tím, abyste se nedali zavleci do tohoto zoufalého počínání, neboť věci by dopadly docela jinak, než si myslí zaslepenci. Svět se již dále nedá překvapovati. Uvidíte to, a jednoho dne si vzpomenete na mou radu.«

Organisace a nadorganisace

Slovo: organisace je dnes jedním z nejběžnějších. Je to pochopitelné. Život společnosti je stále složitější a proto roste význam organisace, která se chce starat o uspořádání nejrůznějších vztahů. Byly doby, kdy se věřilo, že život sám si najde nejlepší řešení hospodářských otázek, že není potřebí zásahů. Ukázalo se, tyto neřízené síly hospodářské musel nakonec vésti k chaosu, zmatku; ukázalo se také, že je potřebí organisace, která by našla rovnováhu mezi výrobou a spotřebou. Hospodářství dostává různá přídavná jména: řízené, plánované, kontrolované hospodářství. Vše kolem nás, to není jen výroba, doprava, ale také organisace. UNRRA, to nejsou jen olejovky a traktory, mouka a lokomotivy; to je také velká organisace. Elektrina, to není jen elektrárna v Ervénicích, ale velká organisace od Ervénic a Vraného až k muži, který jednou za čas přijde se podívat na elektroměr.

Jednou z chyb, které nese sebou věk organisace, je nadměrná víra v instituce. Vytvoříme si instituci, spadne nám kámen ze srdce, neboť máme počt, že je tu někdo, kdo se bude starat. Ale instituce mají mnoho vad; jednou z hlavních jest, že často stávají se samoučelnými.

Prezident republiky se nedávno v rozhovoru se zástupci Slovanského výboru zabýval také otázkou organisace práce: »My jsme nadorganisováni. Máme velký počet spolků a organisací, z nichž mnohé dělají a chtějí dělat věci totožné. Lidé pak na to nestačí. Ale u nás je přece jenom dosti klidu a dosti smyslu pro organisaci rozumnou; ta rozlišitelnost ča-

sem přestane a nastane soustředění; budou se prostě ty organizace zase sdružovat a slučovat“.

Zase přetěžujeme lidi přemírou funkcí, na které nemohou stačit. Stavitel při velké stavbě snaží se váhu rovnoměrně rozdělit na velkou plochu; tak to musí být i při organizaci lidských sil.

V. G.

politika

Michal Mareš

Proč volila vesnice komunisty?

Po skončení reportážní cesty jihozápadní Morávou, jejímž účelem bylo nestranně zjistit příčiny, proč volila vesnice komunisticky, nutno předeslat: Jaký nepatrný poznatek to vše, co jsem zjistil stovkou dotazů přímo mezi lidem?

A kdybych se dotázal ještě tisíce jiných, zůstanou odpovědi pouhými torsem poznatku.

Byla to obtížná reportáž, za tři dny od Jihlavy až na okraj Jindřichohradecka stokrát opakovatí totéž, pronést k oslovenému maličký úvod, a pak mu dát otázku na poli, na silnici, v chalupě, v lese, na gruntu, v hostinci, v klášterní budově. Těch různých reakcí; podle toho, jak dotazovaný komunisticky úspěch vítá, nebo ztvrdil-li v postoji proti komunistům ještě více. Jedno možno říci: Úspěchy KSČ na vesnici, mezi venkovským lidem vůbec, obecně překvapily. Nejvíce u nekomunistů.

Ve Staňkově kraji

Byla to veliká osobnost agrární strany: dr. h. e. František Staněk. Skvělý řečník, předseda Českého klubu poslanců v parlamentě vídeňském. Jako takový byl tlumočnickem a mluvčím všech tehdejších politických stran českých a nekompromisní vyjednavč na vídeňské půdě o nastávající novou samostatnost lidu českého. František Staněk, rodák ze Strmilova; městečko horácké na pokraji Moravské Sibiře, na půli cesty mezi Telčí a Jindřichovým Hradcem. Ovládal svou osobností celý tento kraj a přilehlé oblasti na české i moravské straně. Tribun a miláček lidu, který každému bez rozdílu politické příslušnosti pomohl a poradil. Nebál se, za první války pomáhal partyzánním tehdejšího odboje, tehdy tak zvaným zeleným gardám nebo zeleným kádřím. Jeho dobrým dědictvím zůstalo vybavení chudých krajů elektrisací, postavením mnoha selských průmyslových podniků, mlékáren, tírén, lihovarů atd.

Znal jsem Staňka velmi dobře. Vzpomínám na interview s ním, v době jeho postoje vynuceného ofside, na konferenci odbojníků, tedy staňkoveců proti tehdejší vládě ve straně. Schůzka se konala v Lázních sv. Kateřiny a interview, uveřejněný v »Prager Tagblattu«, měl následky. Tehdejší Malypetrova vláda padla. Staněk byl pozván k prezidentu Masarykovi. Poměr mezi oběma byl vyjasněn. Staněk stává se předsedou poslanecké sněmovny pražské. A nakonec tragedie neporozumění: Staněk, člověk citový, o jehož rozhovoru den před koncem vím, střílí se do hlavy. Staňkův kraj truchlí, Staňka není tu dosud zapomenuto — a Staňkův kraj volí komunisticky.

Jak to vysvětliti? kladu otázku významnému sokolskému činovníku v kraji, šedesátiletému muži, bývalému národnému demokratu a nyní národnému socialistovi. Odpovídá: »K jádru pravdy nepronikneš. A to, co se stalo, ono komunistické volení, to není věc srdce. Však uvidíš!« Táže se živnostníka, sociálního demokrata: »Ty volby jsou svým výsledkem pro komunisty jakýmsi vyslovením díky Rudé armádě, která nás osvobodila. Komunistická strana jako propagátorka východní orientace za to dostala hlasy.«

S tímto názorem se setkávám v různých variacích i u příslušníků jiných stran. Tak žena rolnice, nyní národní socialistka, šedesátnice z evangelické oasy Velká Lhota u Dačic, kde tak dlouho působil slavný kazatel Opočenský. Stejně mluví chalupník a kameník ze Světlé na Javořici, nejvýše položené vesnici na Moravě: »Strana vidí v Rudé armádě nejen naše osvoboditele, ale i naše obránce. My tento názor u nás ve Světlé sdílíme.«

Tato Světlá, agrární kdysi bašta, se silnou menšinou lidovců, volila takřka hromadně komunisty. Katolická Světlá je vzdálena necelých 15 kilometrů od vesnice Brandlín. Ves tradičně konservativní, ale statečná. Po staletí si udržela stoprocentní evangelický ráz. Je to dnes rudá vesnice. Z bezmála 200 hlasů jen 14 je nekomunistických. Lidovci 4 hlasy. Tu po prvé slyším jmenovatí velkou složku komunistického vítězství: ministra zemědělství Ďuriše. Ve všech krajích je jaksi všudypřítomný. Je to jednak důvěra v osobu tohoto ministra a jednak to již tkví v povaze lidské; osobní stránka majetková u venkovanů. Konkrétně velmi prosaicky i poeticky současně řekl v tomto směru bývalý lidovec, nyní komunisticky volič: »Ďuriš dal, Ďuriš dává nyní a dá i v budoucnosti!« Bylo to řečeno tónem náboženských prúpovědí, kde chyběl jen dodatek: jeho jméno budiž pochváleno.

Sedlák z Pravdějova u Vlašimě řekl: »Dostali jsme Ďurišovu podporu na elektrárnu před volbami. Proto jsme volili ty, kdo nám nedali čekat a splňují své sliby již předem a dostojí, jak věříme, i slibům po volbách.«

Odpůrce komunistů na Dačicku pravil: »Lehce se to agituje a vítězí, když na vesnici se mohou dovolávat: Dostali jsme již pračky, prášky a sečí stroje, dostaneme i traktory a vyšší ceny!«

Jiný: »Jednou budu volit komunisty i já, až uvidím, že budou potrestáni ti, kdož se utekli ke komunistům, majíce máslo na hlavě.«

Nejpohodlnější odpovědi na otázku bylo: »To bychom sami potřebovali vědět.« Nebo: »Co vy o tom soudíte?« Nebo: »To je rána, co?« Venkovský intelektuál: »Inu, řešte mezi venkovským lidem otázku vkusu. Znáám krkouny, kteří volili komunisticky jen proto, že si myslí, že k dosavadnímu majetku připojí ještě další. A já sám jsem volil komunisty proto, poněvadž vím, že ti krkouni chamtiví pohoří.« Má úcta.

Na staroslavném gruntu Plihalů v Jilmu u Studené. Již čtvrté století je selská usedlost v rukou téže rodiny. Nyní vede hospodářství 37letý pantáta Jiří Plihal. Jeho starý otec byl důvěrníkem agrární strany. Jiří Plihal volil po prvé. Komunisty. Je to velmi hloubavý, uvědomělý a inteligentní člověk. Marxistickou literaturu nezná, do světa moc nepřišel, dva roky hospodářské školy, jeho největší potěšení je práce na zděděném gruntu a kromě toho včelařina. Má předplaceno »Rudé právo« a brněnskou »Rovnost«. Mluví upřímně: »Rovnost se mi více líbí, Rudé právo je jaksi drsné. Články v Rovnosti jsou mi poučením, co je třeba vědět. Pracovní brigády v Jilmu nikdy nebyly, ani jsme jich nežádali, ba při žních ani nechtěli. Prvá četa pomocná na opravy strojů tu byla teprve teď, již po volbách. Co hlavně na mě zapůsobilo, jsou rozhovory s tovarními dělníky. Z nich jsem poznal, že rolník je zrovna takový dělník jako oni, že naše zájmy a bolesti jsou totožné. Jejich dřina je naše dřina, zkrátka že patříme k sobě! Od strany nic nechci, nechci být funkcionářem a vůbec se nijak uplatňovat, než na svém. Jsem klidný, vím-li, že naše půda zůstane naší půdou a když vím, že nám nikdo nebrání vyznávatí Boha jako dosud. Pokud jde o budoucnost strany a republiky, nevadilo by takové zavedení malé diktatury práce! Ale jen pokud jde o práci, myslím, ne pokud jde o ducha, vyjádřeného slovem nebo písmem.«

Občan Plihal je člověk vnímavý, učitel z něho měli vždycky radost. Bylo by tomu i nyní. Ale kdy má sedlák po celodenní lopotě pokdy na čtení? Takových lidí však st

všimá i strana; byl již pozván na sjezd, což na něho zapůsobilo hlubokým dojmem. Ano, i s kolchoznictvím souhlasí.

Nová Říše. Bašta lidovců odjakživa. Sídlo oblíbeného řádu premonstrátů. Všichni řádoví bratři se ukázali vlastenci a hrdiny, když byli zatčeni Němci a léta mučení a věznění v koncentračních táborech. Mezi nimi mladičkářský řádový opat, 37letý P. Augustin Machalka, dobrý bratr i soudruh všech spoluvězňů, národních socialistů i komunistů. Komunistická strana v Nové Říši je na prvním místě. Jdu do kláštera, Němci vyrabovaného a zpusťšeného. Kdesi v nádvoří dětský sborový zpěv, bratr provisor se sekyrou v ruce pracuje jako dělník a uvádí mne hned k opatovi. Tradiční pohostinství nyní tak zchudlého řádu je přísloušné. Mluvím s opatem o Alfredu Fuchsovi, o Buchenwaldu, Dachau a jiných táborech, o Zenklovi, o generálech, však na otázku, proč venkov volil komunisty, neodpovídá. Jsem novinář, tedy ani soukromě. Lehkým pokynutím kvituje má porozumění, že je na velmi exponovaném místě — kromě jiného i vůči Římu. Nic jsem se nedověděl, lituji, v příčinách, proč mnoho lidovců volilo komunisty. Mohu tedy Jeho Milosti, kterážto náležející mu oslovení opat odmítá, říci, že na lidoveckých místech se neúspěch lidovců v některých oblastech přičítá nedostatečné propagandě i zpracování dosavadních voličů a že lidovci uznávají dokonalý propagační aparát KSČ.

Zajímavý je také názor lidoveckého funkcionáře, který míní, že na úspěch komunistů má vliv také levé křídlo ve straně lidové, vedené mimo jiné Hálo. I tento můj informátor se odmlčel, když se dověděl, že získaných informací použiji pro tisk. Tedy jen toto naznačení již vyslovené.

Zajímavé je, co povídal bývalý lidovec a nyní člen komunistické strany v Mysleticích u Telče, pak Špička. S tím jsem mluvil, když nakládal těžké odvodňovací potrubí na vůz. Je to rolník, malý, šlachovitý muž, poznamenaný těžkou prací. První z dotazovaných, který mi přisvědčil na otázku, zda četl některé marxistické nebo jiné socialistické dílo. Bůh sám ví, jak tací lidé, kteří celý den dřou, naleznou ještě čas k vzdělávání. Na dotazy odpovídal jasně a stručně, jako člověk, který dostatečně ovládá myšlenkovou situaci stranicou. Velmi spěchá, jde o nějaký důležitý pracovní výkon; ale míní: »Těžko se mi píše, ale rád vám vše dám písemně, odpovím na veškeré otázky, které vás zajímají, budete-li si přát. Jen bych se chtěl zmínit, že komunisté důsledně provádějí a nakonec provedou socialistický program. Komunistický postoj k potřebám pracujícího lidu je jediné správné, nezákladnější pak ona část programu, povznést zemědělce na stejnou úroveň, jako je úroveň kvalitního dělníka. Zdar tohoto úsilí je nejlepším prostředkem proti útěku z venkova do města. Když třeba mé dcery vidí těžkou lopotu své matky, neláká je zůstat doma.« Pan Špička naznačuje své myšlenky o ulehčení těchto prací rolnických žen výstavou jejich pracovního úseku strojním zmodernisováním.

Lidová strana, zdá se, stala se příliš konservativní tomtu jinak pevně věřícímu katolíkovu, který nečeká na zlepšení až v životě posmrtném.

Potkávám továrníka perleťového zboží. Jeho závod stojí, jednak je málo materiálu a za druhé se nemůže dohodnout s dělníky; pracuje tedy v mlékárně, on, jehož výrobky byly tak dobrým vývozním zbožím. Odpovídá pádně: »Sedláci jsou naštvání. Od komunistického vítězství, a tudíž jejich volení, očekávají zázraky. Hlavně přiděl pracovních sil.« Rád bych si s ním pohovořil, jak to myslí, ale je sedm hodin ráno a spěchá do práce, perleťář do mlékárny. Haló, volám za ním, a on bručí cosi jako: Toho se nikdy nedopí-

řít, nedopátráš, jsou to materiální zájmy, ochranu hledají. Při předposledních volbách šel s komunisty, dnes volil národní socialisty.

Každý oslovený by vydal materiálu na studijní článek.

A dále. Rolník, majitel střední rozlohy ve vesnici u Studené: »Já vám řeknu pravdu, vždyť víte, vždycky jsem volil agrárníky. Také jsem byl za ně starostou obce; ale cožpak může bývalý agrárník volit lidovce? To tedy nikdy! Vy víte, že chodím v neděli do kostela a při klekání se pomodlím, jak je to u nás v rodině odedávna zvykem. V kostele pokleknu, ale mohu být lidovcem, když jsou mezi námi tací, že se modlí a dělají, jak by byli svatí, a při tom, kdyby mohli a Pán Bůh by byl ze zlata, ukradli by ho? Ale nevolil jsem komunisty, volil jsem sociální demokraty, to je taková mírnější horda, která se mi líbí. Rád bych byl dal také svůj hlas komunistům, třebaže jsou mi trochu divocí. Aby bylo na obě strany dobře, manželce jsem řekl, ty dáš kandidátku číslo jedna a já číslo tři, a tak jestli člověk udělal chybu, tak nebo tak, tedy je to na polovic. Ostatně, sociální demokracii to komunistům také nepokazí, když budou chtít něco dobrého udělat. Byli u nás ve vsi vojáci Rudé armády, měl jsem je tu na domě pár neděli. Pravda, leckdy se některý nechoval, jak měl, ale to bylo několik jedinců; ale to, jak důstojník a voják jednali navzájem bratrsky a jak nám byli bez rozdílu nápomocni, to tu na lidi moc dobře zapůsobilo.«

Řídící učitel A. v C. u Slavonic: Byl nejvýznamnější osobností strany lidové na západní Moravě. Vlastenec, jakých málo, snad poněkud náročnějších osobních ambicí. Kdo se na něho obrátil, tomu pomohl, zejména za války. Ve straně lidové kynula mu velká budoucnost. Dnes je nejagilnějším agitátorem KSČ. Tím ztratili lidovci mnoho hlasů. Proč? Pan A. byl po příchodu Rudé armády zatčen orgány NKVD. Na podkladě denunciací. Byl dvěma německými důstojníky při jejich ústupu donucen, aby je svým vozem dovezl do vesnice 4 km odtud. Věc se vysvětlila, a kdo se po podrobných informacích lidoveckého funkcionáře zastal, byli komunisté. Nikoliv vlastní stranici, pro něž se dosud exponoval. Pan A. byl propuštěn po několika-týdenním zajištění. Stal se komunistou z vděku. Jeho práce pro stranu již nesla a ponese ovoce. Jinak lze o lidovcích a zbožných lidech říci, že se vlastně vzepřeli církevním autoritám. Na druhé straně je to jaksi vrozená tradiční zášť agrárníků proti lidovcům, která měla tak velký vliv na volební výsledky.

Mluvil jsem s jiným rolníkem. Řádkoval brambory. Mi-moděk pravím: »Ani bič na koně nemáte.« »Nač bič?« odpovídal. »Kůň, to je můj nejspolehlivější soudruh v práci. My se máme rádi. No, a co myslíte? Také by strana i pro tyto naše pomocníky a věrné druhy měla něco vykonat, nejen pro nás lidi. Dobrý tažný kůň, i ten nám pomůže udržet a zkrátit tu naši republiku! Také ta zvířata nemají, co by jim po právu patřilo.« — I tento muž, bývalý agrárník, mluvil jako jeho lidovecký druh z Mysletic: »Volil jsme komunisty, poněvadž se ohci mít na světě dobře, ne až posmrtně. A taky víte, to musíte říci, dělali to dobře komunisti, do každé vesnice poslali řečníka, který nám věc vysvětlil, tam pomohli, oně pomohli — jen aby při tom zůstalo, abychom viděli, že jsme volili to správné číslo.«

Jinak nahlíží na věc bývalý purkmistr staroslavného města na západní Moravě: »Proč volil venkov komunisty? Inu, to máš tak. Jednou se lid zblázní s nacisty a po druhé ho chytne bláznovství zleva, a jsme tam, kde jsme. To se nic nedá dělat, to bylo, je a bude. Ale komunistický

aparát, panečku, kam se my ostatní hrabeme! Starý pán je učitel a odedávna věrný národní socialista.

Příště se pokusím vylíčit příčiny z krajů těžkých půd a bohatých výnosů polí. Myslím, že nebude velkého rozdílu. Sobecké důvody tam i tu jistě nebudou podřadnou příčinou. Jedno však třeba dodat: Jednomyslně se konstatovalo všude: nebylo nátlaku nebo teroru.

V Praze máme jistý typ propagandy, onoho proti onomu, říká se jí pavlačový drb. I to je nyní na venkově. Tak třeba: ten a onen agrárník volil komunisty, protože ukradl motor z automobilu, nebo tamhle ten volil komunisty, protože sekl výškoměr ze spadlého letadla a tak dále. Nyní se bojí trestu a aby tomu ušli, volí komunisty. Nebo známe četníka, který pracoval s Němci i se svou ženou; udavači. A nyní jsou z nich najednou komunisti.

Je velmi důležité, aby tento druh pověstí byl přezkoušen a případní vinníci neúprosně postiženi, tak jak si toho zaslouží. Komunistická strana jistě nemá zapotřebí, aby podobní lidé byli v jejich řadách.

národní hospodář

Jar Hejda

Zásobování, výroba a ceny

Po svém návratu z 22 evropských a asijských států prohlásil prezident Hoover, že nejnižší odhad světové potřeby potravin činí 14.848.000 tun, proti čemuž je k dispozici pouze 10.897.000 tun. V Evropě především Polsko, Rakousko a Německo jsou nejhůře postiženy. V Polsku je — podle »New York Herald Tribune« — situace zoufalá, v Rakousku byla snížena denní dávka přechodně na 867 kalorií, což je přidělené vyslovené hladový; Německo pak ztratilo celou svoji obilní komoru na východ od Odry, při čemž se počet jeho obyvatelstva v důsledku přistěhování ještě zvýšil.

U nás jsme byli dosud, díky velmi obezřetné politice ministerstva zásobování, ušetřeni hladu, naopak, v posledních měsících nám dodávky UNRRA vykouzly obraz mírového standardu a na stůl československého občana se dostaly potraviny, o jejich existenci namnoze ani nevěděli, jako ovocné šťávy, různá masa, ryby, bylo možno poskytnouti i trochu kávy a čaje. S uvolněním jarní zeleniny, která se objevila na trzích ve velkém množství, jsme se dostali náhle na úroveň, která se liší velmi příznivě od úrovně před rokem, ale také od poměrů po roce 1919, kdy bylo zásobování daleko horší. Vážme si toho! Kdo má příležitost mluvit s lidmi, vracejícími se nikoli z hladových končin, ale i ze států neutrálních, ví, že ani ve Švýcarsku, v Anglii, v Nizozemí a ve Švédsku se nevíže o mnoho lépe než u nás, a mluvil jsem s Angličany, kteří se podívovali, co my si můžeme již koupit — a co se v Anglii dosud nedostane.

Bylo by ovšem chybou domnívat se, že máme vyhráno. Nikoli. Těžkou zkoušku máme ještě před sebou, a záleží z části na nás, z části na úrodě, zda obstojíme a nebudeme v zimě trpět hladem, jako — jak se zdá — většina evropských a asijských zemí. Ministr zemědělství upozornil, že nám chybí v zemědělství 300.000 až 500.000 pracovních sil, které bude nutno nahradit alespoň výpomocí ožnic a v řepné kampani. Stejně však záleží na úrodě. Při loňské velmi dobré úrodě jsme produkovali sami asi 100.000 vagonů obilí, kdežto naše potřeba činí 130—135.000 vagonů. Velké sucho, které trvalo od počátku dubna až do druhé poloviny května, mělo zatím v některých krajích nepříznivý vliv. Někde se rozmohli hraboši, jinde vyschly ozimy a řepa musela být až třikrát

znovu vysazována, protože se nedostavila očekávaná vláha. Doufejme, že nám bude příroda ještě příznivá, a že se počasí alespoň v červnu změní. Neboť na zásobování závisí dnes velmi mnoho. Nejen pokud jde přímo o výživu obyvatelstva, nýbrž i pokud jde o výrobu průmyslovou. Čím méně dovezeme potravin, tím více můžeme dovézt surovin a polotovarů, kterých šami nemáme. Platit můžeme jen vývozem a vývážet můžeme jen, co vyrobíme dobře a levně.

A tu jsme u výroby. Nemůžeme zavírat oči před skutečností, že dosud vyrábíme málo a nikoli kvalitně.

Proč tak málo vyrábíme?

Na tuto otázku je mnoho odpovědí, a všechny jsou částečně správné. Sedm let pracovní demoralisace nezůstalo, zejména u mladší generace, bez vlivu. Mladíci osmnáctiletí, kteří byli nabádáni k tomu, aby nepracovali, nepostřehli po sedmi letech, že se situace změnila, a protože jejich politická i občanská výchova byla za války zanedbána, nedovedou ani dnes ještě pochopit, že jedině tvrdá práce přináší ovoce. Vidíme zejména u mladých, jak tuto práci kvapem opouštějí a snaží se dostat se k nějaké práci lehké nebo jen zdánlivé. Odtud utěk do veřejné služby, k různým přechodným zaměstnáním zpoza administrativním — a odtud také neochota k těžké práci v dolech, ve slévárnách, v kovoprůmyslu, na stavbách. Odsunuli jsme teprve něco přes 300.000 Němců. Populace za sedm let nepoklesla, přes všechny ztráty zůstáváme alespoň na úrovni z roku 1937 — ale máme naprostý nedostatek pracovních sil, a tam, kde se pracuje, zřídka se dosahuje předválečné úrovně.

Slyšíme stížnosti na práci v podnicích znárodněných a v národní správě. Pracuje se tam — ač ovšem nelze generalisovat — hůře než v podnicích soukromých. Myslím, že je to přirozený zjev, a doufejme, že přechodný. V čele soukromého podniku stojí vlastník, zpravidla odborník, který podnik sám vybuďoval a vede jej už řadu let. Dovede — a musí — vyžadovat od svých spolupracovníků výkon. Jemu nikdo nepočká; nebude-li vyrábět, zavře. Tedy vyrábí a riskuje ochotně svoji popularitu u oné skupiny zaměstnanců, která není ochotna přizpůsobit se jeho tempu. Před rokem stál před eventualitou, že bude jako asociál vyhozen ze svého podniku. Dnes už se poměry natolik uklidnily, že podnik opouštějí sami a dobrovolně lidé, jimž se práce nelíbí. Soukromé podniky tedy pracují intenzivně — ale zdaleka nikoli naplno, protože jim chybějí zaměstnanci. Zajímavé je, že se drží kádr starých, zapracovaných dělníků — mezi 30—40 lety, kteří dnes už pracují jako před válkou, ba ještě více a intenzivněji.

V podnicích znárodněných a pod národní správou jsou poměry jiné. Vedoucí osoby byly téměř všude vyměněny, na jejich místo byli jmenováni — i to nutno říci otevřeně — lidé spíše podle politického klíče než podle odborných vědomostí a zkušeností. Hledělo se k oblíbeným zaměstnancům, a nelze tvrdit, že by se největší oblibě těšil právě ten, kdo vyžadoval nejintenzivnější výkon. Nalézt ředitele průmyslového podniku není lehké. Nedomnívejte se, že každý dipl. Ing. a vynikající technik je už dokonale ředitel. Jeden význačný generální ředitel předválečného průmyslového koncernu řekl kdysi otevřeně: »Stál jsem svůj podnik asi dva miliony korun, než jsem se naučil být generálním ředitelem.« Musí-li se každý učit, není velmi pravděpodobné, že tím více se musí učit muž, jenž má řídit osudy 30.000 nebo 50.000 lidí? Spleť výrobních, obchodních a zaměstnaneckých zájmů velkého průmyslového koncernu je tak složitá, že si to nedovede představit nikdo, kdo to neprožil. Zachovat v těchto tisících křížících se zájmů a intrik určitou linii, vyžaduje mužů velkého rozhledu, velké průbojnosti osobní a především — velké zkušenosti.

Můžeme se divit, že se s tím vším dnes shledáváme na vedoucích místech našeho průmyslu jenom zřídka?

Leč tím není problém vyčerpán. Nemůžeme totiž přejít bez povšimnutí okolnost, že máme v průmyslu na-

prostý nedostatek pracovních sil. Kde jsou? Obvyklá odpověď: — v pohraničí — není správná. Kdyby byla správná, muselo by být pohraničí přelidněno, protože Němců jsme vyvezli zatím jen něco přes 300.000. Ale pohraničí není přelidněno a řada průmyslových podniků, — i předválečných — nepracuje. Je tedy dvojnásobná možnost — při čemž ovšem ponecháváme stranou vojenskou povinnost a přesun do administrativy, o němž jsme už mluvili. Buď máme nadbytek pracovních sil ve výrobě, kde se neuplatňují dosti intenzivně, nebo máme lidi, kteří vůbec nepracují nebo »pracují« jenom zdánlivě. Myslím, že že obojí je pravdou. Velké průmyslové koncerny jsou přeplněny. To lze zjistit srovnáním stavu jejich zaměstnanců dnes a v roce 1937. Ale stejně lze zjistit jejich fakturaci dnes a před válkou. Srovnáním těchto dvou hodnot dostaneme okamžitě jasno: výkon je sotva poloviční. A z toho ihned důsledek: zaměstnanci těchto podniků nechť se odejí do soukromého podniku, i když mají možnost zvýšeného výdělku, protože v soukromém podniku si musí svoji mzdu plně zasloužit. Námitky, že tu i tam se pracuje v úkolu, vyvrátím poukazem, že jednak přijde na to, jak je úkol stanoven, jednak na to, jak se kontroluje. V soukromém podniku se zinetková práce neproplácí. Konstatoval-li sám pan poslanec Z á p o t o c k ý v jednom počínání až devadesát procent zmetků, z čeho žili zaměstnanci? Zřejmě jim byly zmetky propláceny. Bylo již veřejně konstatováno, že jsme na 100 Kč produktivních mezd vypláceli před válkou 30 Kč režijních, kdežto v roce 1945 do konce září 244 Kčs. V těžbě uhlí jsme dosáhli v lednu úrovně z roku 1937, ale potřebujeme k tomu o 36.000, t. j. o 50 procent více zaměstnanců. V publikaci, kterou vydala komunistická strana o našem hospodářství na jaře 1946, se konstatuje, že průměrný výkon našeho průmyslu byl v prosinci asi 50 procent jeho kapacity.

To vše jsou výsledky nedostačující, máme-li na zřeteli, že počet rukou, schopných práce, se při nedostatečném odsunu Němců jenom nepatrně zmenšil. Bude tedy úkolem našeho hospodářství provést nyní — a to velmi rychle — všechna opatření, která mají za úkol zvýšit výkonnost. Možno shrnout to, co třeba udělat, asi v tyto hlavní požadavky:

1. Zredukovat veřejnou i soukromou administrativu na míru, odpovídající jednak poměrům předválečným, jednak únosnosti rozpočtů státního, samosprávných a podnikových.
2. Vrátit produkci ony pracovníky, kteří dnes zastávají místa, na nichž není jejich odborné kvalifikace využito (malý příklad z praxe: pracovní úřad odvolal soustružníka kovů s výslovným určením: vozit repatrianty ze Švýcar).
3. Provést lustraci všech osob ve věku, schopném práce, a zjistit, kde jsou zaměstnány.
4. Srovnati výsledky práce v jednotlivých podnicích (počet zaměstnanců a fakturace) a podle toho přesunout pracovní síly z podniků zřejmě dosud špatně organizovaných a neproduktivních do podniků, kde je práce rentabilní.
5. Revidovat odbornou i mravní kvalifikaci vedoucích osob ve znárodněných podnicích a národních správčů. Podnět, který byl uveřejněn v »Dnešku«, aby byl vydán seznam těchto osob s jejich odbornou kvalifikací, dlužno jen uvítat.
6. Stanovit opět disciplinární prostředky, kterými možno přiměřenou práci vynutit.

U tohoto posledního požadavku bych se rád ještě zdržel. V podnicích není dnes totiž prakticky žádného disciplinárního opatření, které by bylo možno praktikovat. Před válkou byly to jednak pokuty, zejména však výpověď, které byly dostatečnými prostředky k udržení pracovní morálky. Dnes se stane jednoduchý případ: pomocný dělník, naimutý výslovně k pomocným pracím, některou z těchto prací odmítne. Jediný prostředek, který

má závod, je výpověď v důsledku nedodržení pracovní smlouvy. Jenomže za dělníka, který odejde ze závodu, nepřijde náhrada. Vim o případu, kdy se závodní rada postavila sama proti mladému dělníkovi, který bezdůvodně odmítl jít na montáž, a vyžádala si rozhodnutí ÚRO. Za dva měsíce ještě nedostala odpověď.

Je zřejmé, že nevystačíme s předválečným prostředkem výpovědi a budeme patrně nuceni k systému jinému. Snad by bylo možno i zde následovati ruského příkladu a dáti donucovací prostředky do rukou zaměstnanecké autonomie. Jsou dobré zkušenosti se zásahem závodní rady v tomto smyslu a vim, že všude tam, kde je mezi vedoucími činiteli podniku a závodní radou dobrý poměr, zasahuje závodní rada zpravidla velmi intenzivně pro zvýšení pracovní morálky. Leč ani ona nemá k dispozici žádných prostředků, jimiž by mohla úměrný výkon od kohokoli vynutit. V době kolektivní odpovědnosti by bylo přece možné zavést i kolektivní disciplinární moc.

C o s c e n a m i ?

Na obou koncích výroby stojí ceny. Jednak spoluúčují výrobní náklad ať přímo v surovině či v režii, nebo nepřímo ve mzdě (která musí být úměrná cenám), výsledkem výroby je pak tovar určité ceny. Vím, že na trhu je cena ve funkčním poměru k poptávce. Její nejvyšší hranice je však dána výrobními náklady.

Myslím, že se dnes uznává už obecně, že krok, který jsme podnikli v listopadu loňského roku, kdy v souvislosti s měnovou reformou jsme zvýšili ceny na trojnásobek předválečné úrovně a zároveň stanovili paritu k dolaru 1:50, byl snad uvážen theoreticky správně, ale prakticky vede k důsledkům, které jsme si mohli uspořít.

Zvýšení cen se pohybuje dnes mezi 80—100 procenty nad úrovní z konce války, při čemž přesahuje namnoze kupní sílu mezd a platů, které se zvýšily podstatně méně, což je tím pronikavější a citelnější, protože stažení oběživ a vázané vklady omezily i možnost nákupu nad pravidelný měsíční důchod. Projevilo se to rozhořčením, jež vyneslo akci socialistických stran a ÚRO pro snižování cen snížením výrobních nákladů. Na těchto místech již bylo řečeno, že nespědí o plánovitosti a pevnosti linie naší hospodářské politiky, proklamuje-li se v prosinci úředně zvýšení cen a v dubnu se od něho utíká. Daleko důležitější je však dáti si odpověď na otázku, m ů ž e - l i u n á s v ů b e d o d j i t i k s n i ž e n í c e n , j s o u - l i p r o n ě d á n y p o d k l a d y .

Bylo řečeno, že snížení cen se provede snížením režie. Režii v podniku je možno snížit buď skutečnou úsporou nebo zvýšením výkonu při nezměněných pevných výrobních nákladech. Veřejnosti patrně unikla skutečnost, že podle vyhlášky NÚC už dnes kalkulují podniky podle roku 1943, to jest tedy z doby, kdy většina podniků byla zaměstnána naplno, přibližně o sto procent výše než dnes. Je tedy už dnešní cena vykalkulována na fiktivní režii. Pro porovnání uvádím, že v kovoprůmyslu činila na 100 Kčs mezd režie v roce 1940 v průměru asi 180 až 200 procent, dnes činí daleko přes 300 procent, někde až 500 procent. Bude-li tedy kalkulována skutečná, plná dnešní režie, nemůže to v žádném případě znamenat snížení cen.

Ale v této dnešní režii nejsou ještě daně a dávky. Ministr financí počítá s takovým daňovým výnosem, že se daňové zatížení musí projevit podstatnou položkou ve výrobních nákladech. K tomu přistoupí ještě majetkové dávky.

Není to jen režie, která tlačí na ceny; jsou to i c e n y s a m y . Když se na podzim loňského roku chystalo zvýšení cen, dostali výrobci od svých hospodářských skupin směrné nové ceny hlavních surovin a polotovarů. V průměru bylo jim sděleno, že mají ve svých kalkulacích počítat se zvýšením o 80—90 procent. Na tomto základě tehdy provedli svoje nové kalkulace (režie z roku 1943), a tyto ceny byly pak úředně schváleny a vyhlášeny. Dovolte, abych zůstal nyní u svého oboru, neboť chci být zce-

J. Brdečka

Člověk ve filmu tří produkcí

la konkrétní. V kovoprůmyslu — a to je tedy hospodářský sektor nad jiné důležitý, protože nejen zaměstnává nejvíce pracovních sil, ale reprezentuje téměř náš investiční průmysl — tedy v kovoprůmyslu jsme se po cenovém zvýšení setkali náhle s těmito cenami: litina, která tvoří nejdůležitější složku materiálu (u stroje převážnou), stoupla v ceně nikoli o 80—90 procent, nýbrž o několik set procent. Před revolucí jsme platili průměrnou cenu strojní litiny 4.78 K za 1 kg. Dnes platíme v průměru 14.15 Kčs, t. j. zvýšení přibližně o 300 procent — ale nikoli proti roku 1938, nýbrž proti roku 1945! Leč to není vážený průměr, který jest daleko horší, nýbrž střední kúsová cena. Ceny jednotlivých odličků se pohybují (stále při stejném základu 4.78 K) na výši 19.35 i 21.30 Kčs! Ceny faconového železa stouply 4.5krátě proti posledním cenám. Podle schválení NÚC účtuje firma 150 procent přírážky na základní cenu, 80 procent přírážky na množství a 10—20 procent podle odběru. Smalt zdražil o 100 procent, chrom o 200—300 procent, šrouby od 100 do 350 procent, ploché železo o 120 procent, atd. Zatím co píšete tyto řádky (t. j. koncem května 1946), dovidám se, že ceny železa budou dále zdraženy.

Rozpětí mezi důchody a cenami vyvolalo nepokoj, neboť jestliže se zvýšily ceny o 300 procent, zvýšily se důchody maximálně o 200 procent (až na platy vyšších státních funkcionářů), takže proti roku 1937 je zde markantní pokles životní úrovně v důsledku snížení kupní síly. To znamená i pro výrobu velmi významný důsledek, neboť i při největším vývozu — jehož dnes není — je odkázána především na domácí konsum. Zaměstnanci poukazují na důchody, neodpovídající cenám, a žádají úpravu. Odpovídá se jim: snížíme ceny zvýšením výroby.

Nebude-li to však možné, dojde nevyhnutelně k zvýšení platů a mezd. A dojde-li k tomu, co bude potom s kalkulací cen? Ale my musíme problém cen řešit už s ohledem na zahraniční obchod.

Opakoval bych příliš známé věci, kdybych řekl, že jsme v průměru asi o 30 procent nad světovými cenami. Podrobná čísla o tom objevují se denně v odborném tisku. Ale lépe než všechny speciální údaje nás o tom přesvědčí náš zahraniční obchod. Máme k dispozici data za první čtvrtletí a může je srovnati s daty v letech 1936, 1937 a 1938. Na námitky, že srovnávám mírová léta s poválečnými, odpovídám: nějde o nějaké výtky. Víím, že nemůžeme být dnes tam, kde jsme byli před válkou. Činí jen zjistit poměr našeho zahraničního obchodu dnes a tehdy. Naše potřeba devis není dnes o nic menší, než byla tehdy. Naopak. Zjistíme tedy, kolik dnes si opatříme, při čemž přepočítávám dolar podle středního kursu v roce 1936 28,4, v roce 1932 28,5, v roce 1938 29 a v roce 1946 50.

Náš vývoz činil (v milionech):

I.—III.		1936	1937	1938	1946
Celkem	Kčs	1727	2567	2884	1367
	Doll.	60,8	90,1	99,4	26,1
v tom hotové výrobky	Kčs	1263	1807	2057	827
	Doll.	44,5	63,4	70,9	16,5

K těmto číslům nutno podotknouti: dnešní ceny jsou v průměru trojnásobkem cen předválečných, ale vývoz, který se objevuje v bilanci prvních tří měsíců, byl zcela určitě, zejména při dnešních dodacích lhůtách, sjednán ještě před zvýšením cen alespoň z části. Ale to nám také říká, že skutečný obraz našeho zahraničního obchodu dostaneme až ve druhé polovině roku, kdy už většina zboží bude fakturována v nových cenách a kdy teprve uvidíme, jsme-li při nových cenách schopni soutěže.

V anglickém »Economistu« píšou stále pod devisou: vyvázet nebo zemřít. To platí i pro nás. Vyvázet musíme. A musíme proto vytvořit svému vývozu životní podmínky, kterými jsou práce a ceny.

Prozatímní nepřítomnost amerického filmu — želená nejen obecně, ale i našimi a americkými vládními místy — dovoluje nám, abychom se tím soustředěněji zahleděli na tvorbu tří nejvýznačnějších produkcí evropské kinematografie: sovětské, francouzské a anglické. Prvé dvě si během války více méně zachovaly podstatné znaky své předválečné produkce, s tím rozdílem, že v dusném ovzduší okupace uvedla leccos, co jsme považovali za typické pro francouzský film, zatím co jiné, dnes horlivě diskutované hodnoty se rozvíly v podivuhodných tvarech a barvách. Než i tak lze říci, že okupace nezlomila, nýbrž ještě ostřeji vyhranila ty směry, které ve filmové Francii počaly krystalisovat již dlouho před válkou, Neboť Nábřeží mlh, Konc dne, Svítání, Zločin a trest, Na dně a Lidská bestie byly natočeny už v druhé polovině třicátých let. A všem těmto snímkům je společná duševně vyčerpávající a hořký pesimismus, podivně smíšený se zoufalou vírou nebo s něčím, co navzdory bédám a smrti činí člověka silným. Tyto znaky pak nalezneme v podobách zvláště výrazných na pásmu filmů, natočených za okupace.

Britský film, který nebyl pro nás před devětácti lety jako nová a velmi zralá útvár, podobající se v mnohém americké produkci, nicméně podobající se jí právě jen tím, co tvoří společnou rasovou základnu obou anglosaských národů. Velkomlynář Arthur Rank (dnes již sir Arthur Rank) postavil za války britský film důkladně na vlastní nohy. Adjektivum »vlastní« možno při tom vztahovat i na britský film, i na pana Ranka, obojí výklad je svým způsobem správný. Tato léta pak také vyhněta v britských atelierech osobitou podobu národního filmu. Je to podoba, kterou jsou nejvíce nadšeni sami Angličané, neboť v ní spatřují něco, co šťastně vyjadřuje jejich národní charakter. Než i naši lidé, kteří za války žili po několik let v Anglii, tvrdí, že britský film se stal zrcadlovým obrazem britského člověka, britského života. A i kdyby se nepodařilo již nic víc, stačí i tohle. Je to bezesporu výsledek, o nějž se dodnes marně snaží český film. Mnohému z nás zdá se dnešní britská kinematografie příliš suše střízlivá, příliš stroje epická. Nikdo však nemůže popřít vážnost jejího úsilí, osobitost jejích znaků, nemluvě již o vysokém technickém standardu. Což, myslím, jsou naše nejvyšší chvályhodné klady.

Tak dnes běží v našich kinech takřka rovnou měrou filmy sovětské, britské i francouzské. Každý z nich má své vyznavače. Jestliže se mi nejvíce zamlouvá francouzský film, dobrě chápu, proč jej citel sovětské produkce nazývá chorobným, zatím co britsky orientovanému divákovi připadá hysterický. Stejně tak nemohu zazlívat, vytýká-li příznivce francouzské kinematografie britským filmařům tvrdošíjný útlak obrazovnosti a popírání filmové poesie. A je samozřejmé, když se divák, favorisující citovou tlumenost britských snímků, nemůže nadchnout pathosem Malachovské mohyly. To vše je věru rozporodá estetická krmě, a pravý filmový labužník musí pocítovat rozkoš z její vzájemné odlišnosti. Bylo by od něho velmi nespravedlivé, kdyby si stěžoval na jednotvárnost programů. Neboť tematika, herecký projev i technika této mocné trojice vyrůstá z odlišné podoby národního genia. Díky Bohu za tu odlišnost.

Protože ve filmu hrají jen velmi podružnou roli cigareťová pouzdra, růže a vlčáci, kteří by konečně přišli výrobčům docela lacině, zatím co tito pánové jsou nuceni obsazovat vyhlédnuté kusy zajímavými muži a ženami, kterým nutno rádně zaplatit, věnujeme především pozornost člověku ve filmech té či oné národní produkce, a to nikoliv člověku herci, nýbrž člověku, jež herec hraje. Neboť již tu osobitost národního charakteru vystupuje až v křiklavě pestré výraznosti, jež štěpí také naše diváky do několika táborů.

Opravdu, Patrice z *Věčného návratu*, Cowardův kapitán torpedoborce a pilot Čkalov, to jsou lidé, kteří toho mají pramálo společného. Tu před námi stojí představitelé tří odlišných živočichů pocitů, tří různorodých směrů filmového umění, tři jednotlivci, jejichž vzájemný vztah ke společnosti má jen málo společných bodů. A přece, každý z nich nese ve svém srdci ctnost, jež bude vždy šlechtit lidstvo. Na hlavu Patriceovu snesla se hrozná obvinění, byl Francouzi a nyní i Angličany nařčen z kolaborace, pročej jistě způsobil velké nepříjemnosti svému tvůrci Cocteauovi. Ani by tak nevdalo, že se v Patriceovi skrýval Tristan. Nato mohl Cocteau odpovědět s lehkým srdcem, že nezpracoval historii Tristana wagnerovského, nýbrž Tristana starobretoňského. Ovšem nemálo mu přitížily ultranordicky plavé vlasy ušlechtilého Patrice a Natalie, zatím co jejich protivníkům bylo přikázáno státi se brunety. Stejně těžké bylo vysvětlovat nietscheovské motto. I když chceme věřit, že tyto maličkosti nenadiktoval Cocteauovi neblahý postranní úmysl, nemůžeme autoru *Věčného návratu* nazvat prozíravými diplomaty. Blondýni i Nietzsche, to je, vzhledem k tehdejší situaci Francie, zbytečná neobratnost. Patrice ovšem není nejtypičtější postavou francouzského filmu. Ale zvolili jsme ho jako vzorné ztělesnění bolestných a chmurných pocitů francouzské duše v letech ponižení. Francouze opravdu není třeba omlouvat za toto křehké dílo, kde každý tvůrčí krok vlevo či vpravo by znamenal pád do propasti kýče. Takový krok však nebyl učiněn. Francouze není třeba omlouvat, spíše chválit, že svému hoří umění dát tak krásnou podobu. Nikdy před tím, ani potom nedostalo se jim přiležitosti, aby měli právo vytvořit dílo o slabošské bezmocnosti člověka vůči nepodplatitelnému osudu. Patrice je tedy krásný hoch dobrého srdce, neplýtvající příliš intelektem, ale nadaný zato citem, oceánem citu. Když se hráže rozumu (ostatně nepříliš silně hráže) protrhnou, tu cit zaplaví jeho mozek, utopí usudek, smysl pro povinnost, pro vděčnost, zůstává jen touha po milované bytosti, touha, kterou nemůže pohřbit nic jiného, než smrt. Každé vzepření citu, každý pokus o zapomenutí jsou marné.

Ale ještě příznačnější postavou než Patrice stává se minstrel Gilles z *Návštěvy z temnot*. Příznačnější proto, že v jeho příběhu je obsažen motiv zločinu a trestu, který se stále a stále vrací ve francouzské kinematografii válečných let. Zločin a trest — není náhodou, že toto thema nedalo spát citlivému svědomí francouzského intelektuála v době, kdy sám na sobě cítil těžkou ruku odplaty za prohřešení své vrstvy. Pěvec Gilles se tedy zapsal ďáblu. Ten jej obdaril divotvornou mocí a neodolatelnou přitažlivostí. Leč Gilles je čím dál tím nešťastnější, neboť tyto dary nedovedou osvobodit jeho vyprahlého a sobeckého ducha. Teprve láska k čisté dívce zmírní jeho utrpení, ale zjistí také ďáblův hněv. Jeho zásahy Gilles pak podstupuje tělesná i duševní muka, která však, jsouc očistným pokáním, vedou jej k vykoupění. Myšlenka *Návštěvy z temnot* není však náboženská, jak by se z tohoto výkladu zdálo, nýbrž spíše romantická.

To jsou tedy lidé francouzského filmu, lidé rozháraní a trpící. Kdyby Patrice vstoupil na torpedoborec Cowardova kapitána, hleděli by naň asi dobří námořníci J. V. krále jako na obyvatele jiné planety, jako na hysterické

monstrum, jehož pravé místo je mezi pacienty psychiatrické kliniky. Tito výteční muži s úctou a láskou vzhlížejí ke svému kapitánu, nepřilíhají výtečnému a pramálo boдрému gentlemanu. Váží si ho a milují, neboť vědí, že za takovým pancířem rezervovaného klidu se neskrývá jen jasné vědomí vlastenecké povinnosti, nýbrž i hluboce lidský cit a srdečný vztah k jejich osudům. A pak, korektní uzavřenost dochází u nich náležitěho ocenění. Tak je to přece správné, nikoho neobtěžovat se svým citovým soukromím, ale také nikomu se do jeho citového soukromí nevtírat. Vždyť ani k vlastní ženě nechová se kapitán výtečněji. Stačí stisknutí ruky, krátký pohled. Coward ví, co se britskému divákovi líbí. Podle toho také hraje svého kapitána. Než velmi jemný pozorovatel posléze prohlédne jeho finty, byť už byly sebe mistrnější. Nakonec tu máme přec jen co činit s inteligentní sic, ale přec jen vypočítávou pésou.

A tu se před námi vynoří krevnatá a povídavá postava pilota Čkalova. Nepříliš dobrý film vypráví takřka od začátku až do konce o ušlechtilém vnitřním boji toho prostého, skoro přírodního člověka, v němž se nezkontrovaný temperament sváří s povinnou kázní a poslušností vůči příkazům, které mají spoutat jeho živelnost. Ovšem neběží zde o nějakou vnitřní kázeň, o příkazy svědomí. Nikoliv, zde přikazuje něco, co je pro Čkalova mnohem víc hlava státu, to jest, stát sám. Boj je nakonec vítězně vybojován, Čkalova to stálo mnoho úsilí, bylo nutno se vyzpovídat mnoha přátelům, než se z něho stal tak skvělý článek národního kolektivu.

Film o letci Čkalovovi je vlastně filmem psychologickým. Byl natočen ještě před vstupem Sovětského svazu do války. O něco později už by takový snímek nemohl vzniknout. Válečné sovětské filmy už nám ukazují ruského člověka uceleného, sebejistého, bez jakýchkoliv vnitřních pochybností. Zde se setkáváme jen s hrdiny nebo zrádci. Rozpolcená postava souchoťmařského syna z *Vpádu* jest jen výjimkou, potvrzující pravidlo. Neboť propagační zbraň sovětského filmu nemá čas, aby rozebírala a prohlížela jemný strojek lidské duše. Ona jen ukazuje národu, jak se jednotlivec má či nemá zachovat v osudných chvílích. Sovětské autoři filmových námětů v těchto letech se věru málo starají o hlubší psychologické prokreslení svých postav. Právem spoléhají na výtečného herce, který již na podkladě jejich strohých povahokresbých náčrtků vykouzlí celou škálu citových polotónů a vytvoří tak vpravdě živou postavu.

Sovětský film válečných let se neobírá řešením soukromých vztahů jednotlivců. Setkáváme se tu vždy jen se vztahem jednotlivce k národu, státu a státně důležitým událostem. Pokud pak se někde soukromý příběh naskytá, je tu vždycky en proto, aby nám vyprávěl, jak drtivé je ovlivnění soudobými dějinami. Anglická kinematografie, která ovšem natáčela převážně množství snímků ze soudobého dění, nechovala se již tak drakonicky k nitru a k osobním problémům jedince. Naopak, nejlepších výsledků došla tam, kde si všimla, jak válka pozměnila duševní nazírání toho či onoho Brita. Je pravda, že tak nikdy nedostihla monumentalitu válečných filmů sovětských, zato však došla v psychologickém prokreslení osob daleko větší jemnosti. Reedova *Cesta* v před poskytuje znamenitý důkaz úspěchů v tomto směru. Ostatně nepochybuji, že byla pro britského občana právě tak znamenitým propagačním snímkem, jako *Duha* pro občana sovětského.

Ubozí Francouzi si ovšem ve svém postavení věru nemohli všimnout současných událostí, jež otfáraly světem. Vypravili se tedy do říše legend a fantomů, ponořili se do hlubin lidské duše. Na štěstí byli a jsou v tomto směru obdařeni znamenitými vlohami. Již v předválečných letech se takřka horečně počali zabývat těmi lidskými myšlen-

kami, city a činy, za něž se slušný Brit stydí a na jejichž studium sovětský filmař neměl čas. Musíme se přiznat, že se stali uctyhodnými mistry v pitvě a zobrazování psychologických vyšinutí. Mnozí estetisující žurnalisté dnes hledí s opovržením a pohoršením na tuto činnost, což však Francouze nemusí mrzet, neboť tu dali světu řadu skvělých uměleckých děl a to nejen zpracováním, což se stává často, nýbrž již námětem, což se stává zřídka. Berryho dresér psů, jak se mu podivujeme v Carnéově *Svítní*, je postavou, za níž by se nemusel stydět Dostojevskij. Ostatně není náhodou, že nyní francouzští filmaři dokončují *Idiota*. Jeho tvůrce mohl by být jejich patronem a — což by se jim ještě lépe líbilo — jejich scenáristou.

život a instituce

Vladimír Srb

Kolik nás bude?

Naše populační věda svedla v minulých letech urputný a nerovný boj s nepřítelem, který měl všechny možnosti publikační, propagační a hlavně dostatek vědeckého materiálu, který zpřístupnil nebo učinil nepřístupným podle své vůle. Na naší straně chyběly všechny tyto příznivé podmínky, jichž se nepříteli dostávalo v nadbytku. Ale přes všechny obtíže šla česká populacionistika vpřed, bez přímého kontaktu s lidem, a měla úspěchy, díky také vedlejšími okolnostem a hlavně díky pochopení širokých vrstev, které nikým neorganizovány a nevedeny nastoupily do boje s nepřítelem rychle se množícím.

Děti důvěry

Národ sám, bez organizované propagandy a bez hmotných a mravních podpor, veden jen zdravým instinktem, pochopil, jaké nebezpečí spočívá v zachovávaní populačních zásad z doby hospodářské a potom i politické krise. A to, že podstoupil za tíživých válečných poměrů všechny újmy, jaké nesporně přináší za takových okolností plození dětí, je důkazem jeho vyspělosti a mravní odpovědnosti vůči sobě samému i potomstvu.

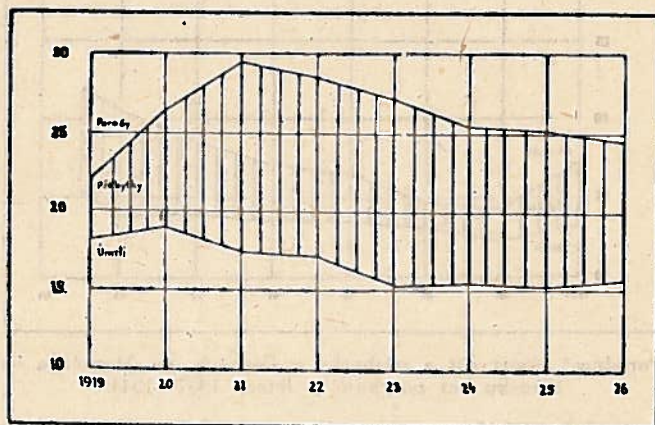
Ovšem se rádo poukazuje na podmínky a okolnosti, za nichž došlo ke zlomu v názoru na populační otázky (obava z pracovního zařazení, trestání potratů, zakládání rodin muži ve věku vojenském a vysokoškoláky, porodnost silných ročníků 1920—1925), ale můžeme zapomenouti na všechny záporné stránky života porobeného národa, na vyživovací obtíže, na nedostatek prádla, kočárků, primitivních lékařských potřeb, stálou možnost, že rodina bude rozvrácena nebo zničena? Lze jen tak zjednodušit onu skutečnost zvýšení porodnosti českého národa poukazem na zmíněné podmínky a nevsimnout si stránek mravních?

Proto nade všim stojí tvrzení: kdyby háród nebyl věřil, že zase bude svobodný, nikdy křivka jeho porodnosti na sebe nevzala onu vzesupnou tendenci, jakou právě vzala v posledních třech letech války, přes všechno běsnění porobitelů. Všechny děti válečných ročníků jsou proto dětmi důvěry, dětmi víry ve vítězství Československa, byt národní hospodáři budou ochotni tyto přírůstky přičíst na účet vyšších výdělků, lékaři na účet zákazu potratů, sociální politici na účet pracovního zařazení. Proti tomu stojí názor, že obava před vlastním osudem není tak veliká, jako strach, abychom své potomstvo nepřiváděli do poměrů nepříznivějších než je doba zplodění. A tak počaté děti snad často měly zachránit matku před pracovním zařazením, ale nebyly by počaty, nebýt důvěry, že porostou jako členové svobodného národa. Domnívám se, že nikdo nebude tvrdit, že by se rodiče chtěli dnes zachránit zploděním dítěte, kdyby věděli, že je zítra jako novorozeně možná povevou na Sibiř, transferování z příkazu německé vlády.

Bude přirozeně potřeba analyzovat hlavní příčiny zvýšené porodnosti, ale při počtu půl milionu porodů v těch letech bude asi těžké bezpečně zjistit příčinu zplodění každého z novorozenat. Zvýšená natalita však zůstává radostnou skutečností a je prvním předznamením naděje na její udržení i v dalších, rozhodujících letech, která mají vytvořit nový reservoir silných ročníků.

Jinou skutečností také zůstává, že nedávno ukončená válka se lišila od předešlé tím, že ve všech zemích byla natalita značně vysoká, čemuž v letech 1914—18 nebylo. Tehdy nastalo zvýšení porodnosti až po jejím skončení. Tak tomu bylo i u nás. Plných pět let se pohybovala porodnost nad číslem 25 živých porodů na 1000 obyvatelů, což stálo i při značně vysoké poválečné úmrtnosti udržovat přirozené přírůstky na 10—12 promille ročně. Národ rostl početně a počítalo se, kdy nás bude 20 milionů a vyšla kniha o státě pro dvojnásobný počet obyvatelů.

Předpovědi však byly mylné. Porodnostní hladina se neudržela na své výši a ještě před světovou hospodářskou krizí dochází u nás k poklesu křivky. Počet živých narození klesá, nejprve pomalu, pak prudce.

Porodnost, úmrtnost a přebytky CSR na 1000 obyv. v letech 1919—1926

Ztráty, které byly

Depopulační vlna zachvacovala nejen západ republiky, ale i její východ, který dosud dodával ještě zdání přírůstků celé republice, když už její západ stál na nakloněné rovině. Zatím co Slovensko a Karpatská Ukrajina měly ještě v letech 1929—1937 své přebytky mezi 10—20 promille, začínaly se Čechy i Morava se Slezskem blížit nulovému bodu a klesly až na 0,26 (Čechy) a 3,73 (Morava a Slezsko) jako minima. Pro svůj menší počet nemohl prostě východ nahradit všechny ztráty západu. Kdežto ještě v roce 1929 byl přebytek živě narozených nad zemřelými 100 780 osob (největší byl v roce 1923 počtem 170 320 osob), klesal tento přírůstek rok co rok, až v roce 1937 dosáhl pouhých 60 167, což byl první krok k vymírání.

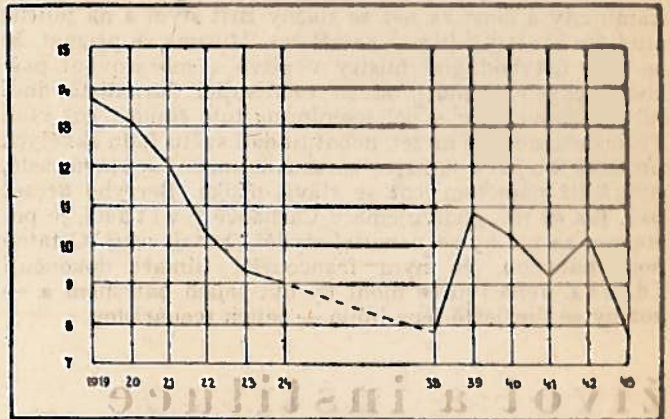
V posledních letech se daly již úbytky svádět na hospodářskou krizi. Přišla mnichovská katastrofa a roztrhání našich zemí. Západní země byly nyní zcela odkázány na sebe. Mohly růst jen tak, jak samy dovedly. Nemohly se spoléhat na plodnější východ. Současně sice odpadla záporná položka německé porodnosti v pohraničí, ale celková situace naprosto neukazovala na nějaké nadějně vyhlídky pro budoucnost národa. Katastrofa roku 1938 se projevila v roce 1939 tím, že se narodilo o pouhých 13 602 občanů více než jich zemřelo. Přitom byl zvláště podíl Čech katastrofální, neboť činil pouze 1 860 osob.

Za poroby se o populačních otázkách nedalo psát. Naši populacionisté, odkázání na úzkou (a tajnou) publikační činnost, musejíce opomíjet problémy nejpalcivější, totiž srovnávací studie, mohli jen se závisí číst nabubřelé studie

neprátelské a jen soukromě srovnávat náš a cizí materiál, který byl uvolněn z uzávěry. Na začátku srovnání nebývala nejradostnější. Nezbyvalo než čekat a věřit v nějaký zázrak regenerace a že národ sám pochopí, kam asi směřuje nacistická politika i na poli populačním.

A zázrak se stal. Jako navzdory nepřátelské snaze nechat nás pokojně vymřít, jak jsme si předsevzali ve své pohodlnosti v letech 1933—1938, začala obnova. Po nešťastném roce 1939, kdy přebytky klesly na pouhých 1,9 promile, přichází rok 1940 s přebytky 3,27 (což bylo 23.511 narozených víc než zemřelých). Byl to první náznak cesty vzhůru; nebylo ještě pracovní nasazení žen a o trestání potratů věděli jen zasvěcení.

A potom od čtvrtletí k čtvrtletí, rok od roku byla sledována a zakreslována porodnostní a úmrtnostní křivka a přebytky se rok od roku lepšily. Všechny hromadné vraždy, všechna příkoří, vyhladovování, deportace pracovníků a žalářovaných na tom jen málo změňovaly.

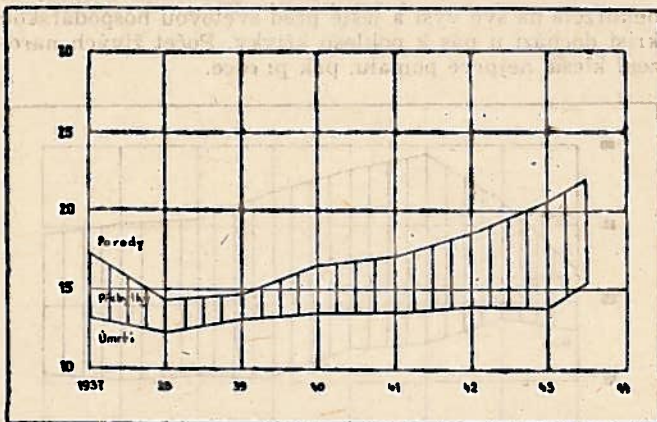

Sňatečnost v letech 1919—1924 a české sňatky v letech 1938—1943 na 1000 obyv.

víc se zvýšila porodnost v rodinách úřednických, které byly přeci nejvíce postiženy válkou (hmotně, ale ostatně i morálně).

Kromě zkoumání plodnosti jednotlivých sociálních tříd, které prováděl především dr. Korčák, a mimo šetření o vztahu věkového rozdílu manželů na plodnost jejich manželství, jemuž věnoval několik studií dr. Sekera, zůstává stále problémem porodnost jednotlivých našich zemí, jejichž plodnost roste směrem od západu na východ. Bylo řečeno již na začátku, že východ nemohl trvale udržovat přírůstek celého státu jen na svůj účet, dokud by západ zůstával zápornou položkou.

Další ožehavý problém naší populacistiky je kojenecká úmrtnost. Také v našem Prozatímním Národním shromáždění bylo již dříve několikrát na tuto věc upozorněno.

Porodnost, úmrtnost a přebytky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku bez pohraničí v letech 1937—1944.

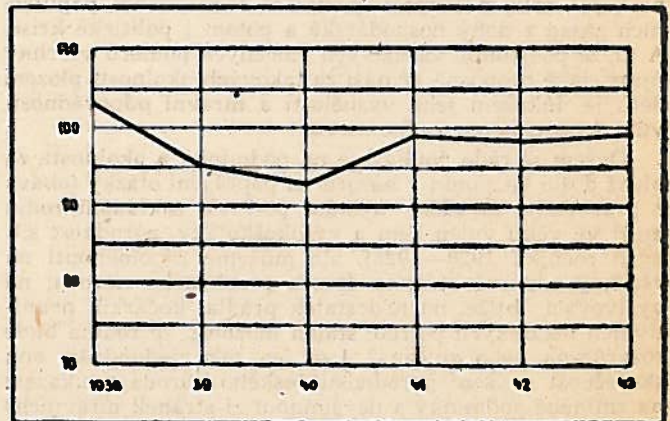
Různé otázky

V posledních měsících poroby nám chtěli namluvit bajky o příznivých podmínkách, jež měly vliv na náš početní růst. Pohříčku to byla jen hrozná ironie, když se už nedal zamlčet náš biologický růst přes všechno hromadné vraždění se strany porobitelů. Pavědecky se manipulovalo s několika čísly, jimiž se měly doložit nacistické lži o »zdravých poměrech« v našich zemích.

Se stejným doprovodem jsme se měli dovědět o zvýšení sňatečnosti, která především bývá měřítkem hospodářských poměrů a často východiskem pro šetření o budoucí naději na zvýšení natality. Majíce na zřeteli pravidelné zjevy o vzájemnosti sňatečnosti a porodnosti, musíme pro období 1939—1944 říci, že zvrátily všechny dosavadní zkušenosti a dokázaly hned dvě věci: výkyvy v počtu sňatků svědčí o velikém kolísání a dost blízce odpovídají válečné situaci v tom kterém období, a dále: ztratily souvislost s počtem porodů. Poněvadž křivka porodnosti nevykonávala skoky obdobné křivce sňatků, svědčí to o vyšší stálosti průvodních jevů natality a potvrzuje to známou skutečnost, že sňatky jsou věrnějším obrazem okamžitých situací než jak na ně (v příslušném časovém rozmezí) reaguje hladina porodnosti.

Porovnejme plynulost křivky sňatečnosti za republiky s výkyvy vykazovanými za poslední války. Je jimi řečeno skoro vše. 1939: zadržené sňatky z roku předcházejícího, 1940: doznívání roku předešlého, 1941: válečná situace, 1942: zvrát způsobený novými válečnými skutečnostmi, 1943: heydrichiáda doznívá, pracovní zařazení atd.

Na vysokou sňatečnost na začátku války ovšem měly také vliv sňatky vojenských a vysokoškolských ročníků. Nejradostnější skutečností však zůstává zvyšování počtu dětí, připadajících na jednu rodinu, a to, že poměrně nej-

Kojenecká úmrtnost českých dětí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku bez pohraničí v letech 1938—1943 na 1000 živě narozených dětí.

Ve srovnání s jinými civilisovanými státy působí naše poměry přímo odstrašujícím příkladem a přes stále poukazování nelze tuto křivku srazit ani pod 90 úmrtí na 1000 porodů (ze 100 živě narozených dětí zemře do 1 roku svého věku skoro každé desáté!). Ztrácíme tím ročně zbytečně 5000—7000 nových občanů, o něž by se náš počet zvyšoval, kdybychom měli stejně nízkou kojeneckou úmrtnost jako jiné civilisované státy. A jak bychom tyto přírůstky potřebovali, zvláště nyní!

Kladné stanovisko, které nyní zaujímá i naše vláda k populačním otázkám, je příslibem zájmu. Rovněž skutečnost, že se populační věda bude přednášet jako samo-

statný předmět na vysoké škole politické, je náznakem, že se s ní v budoucnu bude i u nás počítat a i když je zvyklá už z minulosti na svou skromnost v rámci jiných favorizovaných oborů, může snad počítat aspoň s mravní podporou a že se bude moci rozvinout za okolností důstojnějších než kdysi, zvláště když si nedělá nárok na žádné privilegované postavení, ani hmotné podpory.

věda a práce

Dr. Jiří Alter

Kolem atomového jádra

»Celkem se zničí v tomto atomickém pokusu 97 lodí... a náklad se rovná asi 25 miliardám našich korun.«

Badatelé

Před krátkou dobou byli do Londýna pozváni badatelé různých národů, aby se zúčastnili konference, jejíž program byl: »Věda a blahobyt lidstva.« Předsedou konference byl Sir Robert Robinson, prezident Královské společnosti. V úvodní řeči mluvil o nutnosti a rozsahu spolupráce ve vědecké práci a vyjádřil svůj názor takto: »Ve vědeckých záležitostech jsme všichni socialisty.« Organizace neznamená kontrolu a usměrnění se snáší s nezávislým myšlením a nezávislou činností.

Podobně se vyjádřil zástupce vlády, ministr Herbert Morrison, který prohlásil, že anglická vláda se bude starat o to, aby se neztratil ani drobet vědeckých výsledků, prospěšných pro blahobyt národa: »Věda musí zůstat volná a bez okovů, ale potřebujeme v celém rozsahu vědy součinnost volnosti, iniciativy a sociální služby.«

Hlavní částí přednášek a debaty bylo uvolnění atomové energie a její vliv na mezinárodní a sociální poměry. Je významné, že mnoho řečníků se zabývalo otázkou »úředního tajemství«, jež bylo rozprostřeno nad výrobním procesem. Jeden z nich dokonce hovořil ironicky o »pronásledování čarodějnic«, když se zmiňoval o parlamentních výstrahách vědcům, pracujícím v tomto oboru. Celkem lze říci, že nebylo žádného vědátora v »slonové věži« při této konferenci. Atomové jádro rozprášílo v ní veš — jak bylo řečeno — takový útulek. Ve všech vědních oborech si musí badatelé být plně vědomi svých demokratických odpovědností.

Jejich souvislost byla znázorněna, když čínský badatel poukázal na předválečný paradox hladomoru uprostřed nadbytku, a anglický expert to doplnil poznámkou o hrůznosti závěru z našich dnešních vědomostí, že můžeme totiž přesně vypočítat, kolik milionů lidí zemře hladem, aniž bychom tomu mohli zabránit — nacež profesor Olifant (významný spolupracovník jak při radaru, tak i při třítěžení atomu) navrhl doplnit mizící rezervy fosforu, jednoho z hlavních prvků v naší půdě, zásobami tohoto prvku, vyrobenými atomovou přeměnou z hliníku. Co činit s atomovými pumami, o tom již nerozhodují vědci; je to v rukou politiků a vojáků. »Ona červenová exploze v americké poušti rozdrtila jeden z neplodnějších oborů vědeckých snah — fyziku atomového jádra. Toho je velká škoda. Bylo to rozsáhlé pole čistého a nezištného bádání.« Profesor Olifant popsal pak v hrubých rysech výrobu pum a co se stane, exploduje-li taková puma. Je lehké kontrolovatí výtěžek výroby atomické hmoty, ale bude nutno velkého úsilí překonat řadu metalurgických a technologických nesnází. Velká Britannie je spíše odkázána na atomickou energii než Spojené státy se svými ohromnými zásobami uhlí, oleje a vodní síly. Totéž platí o Austrálii, Číně a Indii. »Budeme-li pokračovati ve své přítomné politice, nezískáme atomickou energii do dvaceti let, ale rozumná politika by byla s to dosáti ji — pokusným způsobem — během pěti až deseti let.«

Profesor Hill shrnul mravní základ vědecké odpovědnosti vůči společnosti takto: Jestliže úroveň pravdomluvnosti, otevřenosti a integrity klesne buď z popudů politických nebo ze ziskuchtivosti; jestliže přijmeme propagandu místo fakt; jestliže tajnost nebo tajnostkárství jsou považovány za přirozené podmínky vědecké práce; jestliže stáří, prestiž, rasa nebo národnost jsou oprávněny rušit volnost styku mezi badateli dobré vůle; pak věda sama přestane býti povoláním pro svobodné, poctivé a slušné muže a její využívání pro třídní zisky nebo státní dobytčinnost povedou k zničení místo k blahobytu. Profesor Bernal pak poukázal na to, že pomalost ve sdílení informací o atomické energii byla hlavní příčinou dnešního nebezpečně vzrůstajícího napětí ve světě.

President asociace vědeckých pracovníků profesor Blackett se zabýval řízením Bezpečnostní rady a tvrdil, že výhrada veta je životní pro mezinárodní kontrolu atomické energie. Není možno používatí sankcí proti velmocem a jediná naděje je tudíž dohoda mezi velmocemi, aby nebojovaly. Atomické zbraně nemohou být částí zbrojnice Spojených národů a taktéž jí nemohou být jiné zbraně pro hromadné ničení, na příklad biologické nebo velkorysé bombardování, protože jsou nevhodné pro »policejní typ« války. Konec konců zbraně pro hromadné ničení nejsou tak »levné« jak se zdají a jejich úplné vyloučení, navržené ve schůzi Spojených národů, je jediným východiskem.

Dr Simpson hovořil o možnosti dozoru, aby atomické pumy nebyly tajně vyráběny. Soudil, že by bylo těžké skrývatí »atomickou« činnost a zajisté by se našli vědci, jejichž vlastenectví by jim nebránilo oznámit porušení mezinárodních závazků o atomické energii mezinárodní komisi. Doporučil zřízení mezinárodní atomické laboratoře, takže otázka mezinárodního dozoru by odpadla.

Konečně poukázal profesor Joliot, francouzský zástupce, na nebezpečí vyvolané postojem Spojených států; trvání na tajnostech se jeví jako prostředek nátlaku při jednání. Již delší dobu byli badatelé zvyklí, že průmyslníci trvali na technických tajemstvích; ale zde se vyskytl první případ, že bylo zakázáno sdílení výsledků čisté vědy. Kdyby se přijal tento postup, všechny vědní obory by byly postiženy a veškerý pokrok by byl zadržán nebo dokonce zastaven.

Politikové

Velký důraz, kladený badateli na jejich požadavek po odstranění zatajovací politiky, se nezdá být anglickému populárně-vědeckému časopisu »Discovery« dosti průbojný, aby zasáhl i do širšího obecnictva a zanítil jeho smysl pro odpovědnost. Poukazuje na kampaň vedenou ve Spojených státech federací amerických badatelů, a to všemi způsobitelnými prostředky, aby obzovovací akce vládní byla ihned zrušena. Členové federace objasnili obecnictvu ve všech státech přednáškami a radiem, jak klamná je víra v možnost utajení atomických (nebo jiných vědeckých) výsledků na více než několik let; tvrdí, že jejich poselství poslouchalo až 40 milionů lidí.

Je přesto jasné, že již od zřízení komise Spojených národů pro průzkum atomické energie jsou jí házeny klacky pod nohy a mezi nejmýšlečnější členy těchto kazimírů patří izolacionisté. Vynutili na státním tajemníku Byrnesovi čtrnáct dní po uveřejnění společné resoluce o této komisi vyjádření, že nevidí, »jak by se mohla vyložití použitá formulace k tomu, aby oprávnila komisi vyžadovati informací, jež by nebyla dána dobrovolně«. Úspěch komise záleží tedy velkým dílem na tom, kterak se Spojeným státním podaří přesvědčit ostatní státy o své nesobeckosti. Pokud budou trvati na zatajovací politice, budou se i nejlepší úmysly Spojených států zdátí velice podezřelé. A toto podezření je ještě zvýšeno, když slyšíme o rozsahu pokusu, kterým Amerika hodlá zjistit výkonnost amerických pum. Je to zajisté nejrozsáhlejší vojenský experiment kdykoli podniknutý. Heslo, jímž pokus je označený, má symbolič-

ký význam: Operation Crossroads — operace křížovatka. V červenci a dvou pozdějších měsících se zamýšlí svrhnouti pumy typu Nagasaki (považované již za zastaralé) na skupiny lodí v nějaké laguně ostrovů Marshallských. Celkem se zničí v tomto atomickém pokusu 97 lodí; přibližně 20.000 lidí bude po několika měsících zaměstnáno a náklad se rovná asi 25 miliardám našich korun.

Místo admirál Blandy, který připravuje pokus, prohlašuje za účel »zjištění hodnoty pro národní obranu, při čemž by druhotným cílem byl výcvik letců v útoku na lodě atomickými pumami«. Ačkoli tvrdí, že »pokusy jsou vědeckými experimenty pouze Spojených států a nikterak společnou mezinárodní operací«, přece se později oznámilo, že pokusy budou také přístupny pozorovatelům komise Spojených národů. To alespoň naznačuje, že Spojené státy uznávají zájem všech národů na této otázce. Ale ani tento ústupek neznamena mnoho, když pozorovatelé nebudou mít také přístup k podrobné analýze výsledků pokusů. Použí pozorovatelé by nezískali víc, než materiál pro dva sloupce v novinách.

Je třeba připomenout, že se tajnostkářství anglo-americké též uplatňuje ve významných vědeckých oborech, jako na příklad u radaru a penicilinu. Proslýchá se arci, že ve Spojených státech připravují vydání 25svazkového díla o radaru, ale není zajisté žádné omluvy pro nelidské zamezení rychlého rozšíření znalostí o penicilinu.

Ale i tu nutno říci, že podíl Anglie a Ameriky na vědomostech atomických tajností je nestejný. Ve významné části Anglie hrála velkou roli, ale byla vyloučena z mnohých znalostí skutečného průmyslového procesu. Dne 6. února potvrdil anglický předseda vlády Attlee v parlamentu, že doposud nebylo povoleno žádnému britskému vědci navštívit továrnu v Hanfordu, jednu ze dvou hlavních amerických výroben atomické hmoty. Není spolehlivé informace o rozsahu práce vzhledem k mírovému použití atomické energie ve Spojených státech a o Velké Británii je pouze známo, že úhrada za podobný průzkum dosáhne částky asi půl miliardy našich korun v tomto roce, což se nezdá být mnoho v poměru k 25 miliardám za »operaci křížovatka«.

... a Němci ...

Je zajisté zajímavé přirovnat nyní, co bylo Němcům známo o atomické energii. V únoru uveřejnil »Neue Hamburger Presse« rozhovor s profesorem Otto Hahnem, který za války pracoval v Německu na tomto problému. V Německu byla podle všeho rozšířena pověst, že atomická puma byla německým vynálezem, kterého Spojenci využili. Profesor Hahn, který před válkou objevil rozštěpení atomového jádra, vyvrátil však tuto pověst, poukávav, že byl zajat dne 25. dubna 1945 a první atomická puma padla 6. srpna téhož roku. Je vyloučeno, jak pravil, aby výroba atomických pum byla připravena za tak krátkou dobu:

»Američané byli v této výrobě o tři roky dále než my, protože investovali ohromné částky do svých výzkumů, kdežto naše skrovné prostředky naprosto nepostačovaly na výrobu pum. Když se mi podařil objev roku 1939, nemyslel jsem vůbec na válečné používání rozštěpení atomu. Za války pracovali profesor Heisenberg, Harteck a jiní na využívání atomické energie pro pohon strojů, tedy jednoduše jako pramen energie.«

Podařilo se jim vyrobit radioaktivní prvek atomového čísla 93 a věděli, že existuje prvek atomového čísla 94, ale nemohli ho vyrobit. Američanům se podařilo na základě jejich pokročilých prací objevit tento prvek, zvaný plutonium, a vyrobit jej průmyslově. »Prvek 94 je atomická puma. Vzhledem k těžké vodě profesor Hahn pravil, že předkládali její nezbytnost pro štěpení atomu, v čemž se však mylili: Američané toho docílili jednodušeji a důkladněji uhlikem.

Profesor Harteck, jenž byl přítomen při rozmluvě, podal popis o škodách, vyvolaných atomickou pumou a končil taktó: »I kdyby se někomu podařilo ujití účinkům

tlaku i hofka, na příklad ve zděném krytu, přece by neušel jistě smrti. Uvolněná radioaktivita vytvoří nové radioaktivní prvky kolem dokola. Všechny předměty vyzařují pak po určité době radioaktivní paprsky, které vyvolají smrtelné vnitřní popálení. Můžeme pouze mít naději, že nikdy nebude vybojována válka takovými hrůznými prostředky.«

dopisy

O sociální demokracii

Vážený pane redaktore,

v posledních dnech bylo s jakýmsi překvapeným údivem konstatováno, že »poměrně dobře dopadly volby pro stranu sociálně demokratickou«. Děkujeme za uznání. Možná, že pro ony »nestranné« proroky, kteří nám jakožto dnes už »zbytečné« strany přisuzovali něco kolem 10 procent a kteří mezi řádky nedovedli utajití vnímavému čtenáři vlastní přesvědčení (nebo aspoň zbožné přání), že záchranou československé demokracie může být jedině vítězství strany národně socialistické, je i těch 15,6 procenta trochu mnoho. Nuže, my sociální demokraté si nechceme nic nalhávat ani přikrašlovat; a přízname se otevřeně, že jsme výsledkem voleb poněkud zklamáni. Zatím co jiná strana, která svou bezohlednou předvolební agitaci zejména do řad dnes odstavených předválečných stran »nepochybně« mířila na místo vedoucí a teď si ve svém tisku s pokrvtickou neupřímností pochvaluje, že svým druhým místem volby také vyhrála — naši vedoucí lidé svzně a veřejně doznávají, že jsme nedopadli tak, jak jsme čekali. Ne že by naše naděje byly předjate: taině mnozí z nás však přece jen doufali aspoň v třetí místo a nikdo nám nevymluví přesvědčení, že by bylo pro naše vnitřní politické poměry i zahraniční postavení příznivější, kdyby na př. KSČ dostala o 5 procent hlasů méně a soc. demokracii o toléž víc.

Snad to bude znít leckomu málo lichotivě, odvážim-li se tvrdit, že čs. volič — a to právě onen »indiferentní« volič, na něhož se se všech stran útočilo — v těchto volbách zkoušku politické dospělosti zcela uspokojivě nesložil. Mám nepřijemný dojem, že náš člověk nedorostl ještě k tak kritické soudnosti, aby nepodléhal laciné demagogii, dovedl ocenit slušnost a poctivost a zvážít nadstranicky obětovu práci pro stát a národ. Címž nemíním říci, že v celku neisem s vývojem spokojen a že se mi ulevilo při zjištění, že reakce svoje předčasné zvoně tazení prohrála. Obecně se uznává, že v nejobtížnějším poválečném roce vedl Fierlinger svoji prvou vládu dobře a že naši ministři Laušman a Majer, jimž připadly nejméně vědecké hospodářské resorty, kde čekala ten práce, starostl a odpovědnost, zhostili se svých úloh, díky nezmarné energii a obětavosti, s takovým úspěchem, že to snad teprve budoucí historik bude moci správně ocenit. V demokratické soustavě jako je naše, kde veškeré řízení veřejných věcí děje se skrze politické strany, nemůže se však sebeznavanější a oblibenější politik ocitnout ve vzduchoprázdnu; musí cítit oporu v lidových masách svých přívrženců. Nemá-li pak být takovému Laušmanovi, jemuž všude dělnictvo nadšeně tleská za jeho zásluhy o tak energicky provedené znárodnění našeho klíčového průmyslu, poněkud troško, jestliže ve svém rodném volebním kraji, pro něž tolik udělal a kde si při svém zaneprázdnění neodpustil navštívit téměř každou druhou vesnici, vřide z prvního skrutinia jako jediný poslanec své strany? Věru nepřijemné poznání, že nezištná práce pro stát a jeho lid se nevdělci, a že jest výhodnější zaujmout někde na kraji méně odpovědné postavení kritického pozorovatele, než nakonec politické straně víc vynese. Nedivme se pak Fierlingerovi, že po takových zkušenostech nejví ohtou převzít kormidlo nové vlády; musí přece volbami prosezanou vůli lidu, tež jeho stranu odsunula na poslední místo, pocíťovat také trochu za projev nedůvěry k zkušobu, iakým po dovnulv bouřlivý rok tu naši státní loď řídil.

Namítnete patrně, že mé rozčarování má příliš povrchní subjektivně stranické kořeny a že zapomínám na celkový vývoj situace, jenž dosud opravdu nezapíráme silně čs. sociální demokracie příznivý. Nikoliv, nezapomínám na nic a uvědomuji si dobře vše, zejména: že za okupace živelně pocíťované touze národa po zjednodušení stranického systému neodpovídalo znovu-vzkříšení tří socialistických stran; pracující lid, zavrhnuvši nové tříštní sil, dal praktický výraz své vůli tím, že po revoluci hromadně vstupoval do stran, o níž se z počátku věřilo i k věření předkládalo, že bude jeho jedinou a výhradnou politickou představitelkou; do KSČ, která vedle pohotové připravenosti mohla se nad to pochlibit, dik svému opozičnímu postavení za prvé republiky, naprostou neúčastí na vývoji poměrů k Mnichovu, důsledně zaměřenou a těžkými obětmi nosvěcenou illegální činností za okupace a vítězstvím své zahraničně politické orientace, vyvrcholeným osvobozením našeho území Rudou armádou a uzavřením spojenecké smlouvy se Sovětským svazem; tak se stalo, že v těch revolučních dnech tápání valná část průmyslo-

vého dělnictva, jež před válkou tvořilo jádro soc. dem. strany, byla obecným proudem stržena ke komunistům. Kdežto soc. demokracie přišla k znovuvybudování svých posic z t. zv. »slušných lidí«, kteří se bohužel nevyskytují »en masse«, hodně pozdě, a pro nedostatek finančních prostředků nemohla si ani pořádit potřebnou síť funkcionářů. Jeť notoricky známo, že KSC disponuje rozsáhlým a bezvadně fungujícím organizačním aparátem. O předvídatelném uchopení nejnepříznivějších klíčových pozic, jako je ministerstvo vnitra, informací, školství a v neposlední řadě zemědělství a jejich působnosti na nábor členstva, o známé převaze v ÚRO, závodních radách, národních výborech atd., není třeba se snad šifit. Není radno podceňovat známý fyzikální zákon, že přitažlivost roste s velikostí hmoty; ani příznivý psychologický účinek poměrně mírné a šťastně překonané zimy, z níž komunisté, jimž byla přičítána odpovědnost za vše dobré i zlé, co se zde dělo či nedělo, měli oprávněný strach.

Osudné pro nás sociální demokracie bylo, že rozhodující kolo předvolebního zápasu, vedené pod hesly »zničení rudé diktatury« nebo »rozdrcení reakce«, zahrnovalo národ do dvou radikálních, ostře vyhraněných táborů, vedle nichž nebylo místa a pochopení pro finisy polostínů... A nejosudnější podle mého mínění byla pro nás listivá předpověď o »splnění« soc. demokracie s KSC, kterou vytrvale a s velkým úspěchem u indiferentních voličů veřejně i důvěrně svorně kolportovaly všechny tři ostatní strany. Při té příležitosti bych chtěl říci několik slov o tom našem »podnájemnictví« a pověstech, s oblibou tradovaných zejména ve společnosti nář. soc., že Fierlinger a Laušman jsou vlastně zakuklení komunisté, nasazení samotným Gottwaldem do soc. dem. strany. I ve Vašem tisku byla vyslovena domněnka, že staří, ošřídlení partajníci jako Bechyně by dovedli stranu k jinému rozmachu, než to učinili noví vůdcové se svou politikou příliš nevyváženě diferencovanou od linie KSC. Není vyloučeno, že by strana z toho mohla mít prospěch; méně lze to už tvrdit o státu. Nedorozumění je v tom, že my — i když neodmítáme rad staré, zkušné gardy — si právě zakládáme na tom, že v trojce Fierlinger—Laušman—Majer máme jedině úplně nové vedení, nekompromitované předmnichovským politikářem a nezatížené starými boji naocikovanou aversi k spolupráci s nejmocnější stranou tohoto státu na společném socialistickém díle; přibána »přisluhovačství« má spíše svůj původ v optickém klamu těch, kdož z nedostatku odpovědnosti k státu a Národní frontě se dobrovolně distancovali od košického programu a společné socialistické linie »Bloku« v blahové naději, že »pohledy stranou« bůhví co získají na přízni těch nenapravitelně nešťastných, kteří s vývojem věcí v nové ČR nesouhlasí.

Věřím, že po usvědčení ze lži pověsti o sloučení a po uklidnění a vytříbení našich politických poměrů, jež budou s to spravedlivě hodnotit nesobeckou službu státu a národu, zaujme čs. sociální demokracie ono významné místo v souhře našich státoprávních sil, které jí právem náleží. Pro ty nedočkavce, kteří jsou přesvědčeni o její zbytečnosti a kteří doporučují, abychom posílali vedení ke komunistům a členstvo k národním socialistům, máme jasnou odpověď: proč by tato strana páchala dobrovolnou sebevraždu nyní, kdy jeť konečně u cíle tužeb svého téměř 70letého zápasu a kdy provádíme socialismus podle její evoluční devisy, t. j. nekrvavou cestou zákonodárnou? I když jsme nevyšli z voleb jako strana nepočetnější, máme s odpustitím přece jen dost vysoké mínění o své státní důležitosti; vnitropoliticky nechceme být jen úzkým jazýčkem mezi dvěma miskami vah, nýbrž i společlivým spojovacím tmelem a solidním krystalizačním jádrem jakékoli vládní koalice, jež má vůli upřímně pracovat na výstavbě lidové republiky, neboť výslednice sil, jež jest nositelkou státní ideje nové, porevolučního Československa, kryje se nejlépe s programovým zaměřením našim, vyjádřeným stručně heslem: »socialismus — náš cíl, demokracie — naše cesta:« a dokud se KSC — i když se dnešní její praxe v duchu stalinické pozitivní linie tak nápadně a chválně změnila — oficiálně a otevřeně nezřekne své staré these o »diktatuře proletariátu«, budeme zde stát jako nekompromisní a osvědčení strážci demokratického principu v prosazování politické moci; pochopitelně, že sjednocení socialistického hnutí v jediné straně musí být ideálem všech upřímných socialistů; k němuž však může dojít až po úplném názorovém vyrovnání a organickém splynutí a po provedení přesvědčivého důkazu se strany KSC, že demokracie není u ní přechodnou záležitostí taktiky, nýbrž i trvalé zásady; až do té doby musí mít naše demokratická veřejnost zájem na udržení klíčové existence sociální demokracie, jež právě stojí na onom kritickém prahu 50 procent. Zahraničně politicky jako strana, která vedle bezvýhradného přiznání k společenství se Sovětským svazem má přátelské styky se socialistickými stranami západu, jejichž politický vliv dále poroste, sledujeme v sobě úlohu prostředníka, který musí pracovat a sblížení Západu s Východem a odvrácení válečného konfliktu těchto dvou světů; v čemž je patrně, podle mínění mnohých, omen zhubný rys té naší »internacionality«, kterou dnes nenacházíme ani u komunistů, zahleděných bezvýhradně k sovnáskému Východu, ani u národních socialistů, kteří jsou většinou z jakéhosi trucu, i když provolávají oblibitní slávu Stalinovi, více méně nekritickými západníky. V tomto ohledu nebyla jeť dostatečně vyzdvížena vyrovnávací a prostředkující úloha čs. soc. demokracie v zahraničním odboji, neboť ona měla na rozdíl od ostatních stran své zástupce jak v Londýně, tak v Moskvě, a zejména ovšem zásluha Laušmanova jakožto obětavé spojky mezi těmito

dvěma centry naší zahraniční akce; nebýt jí, mohlo se snadno stát, že by osvobozovací armády východní k nám přišly s jednou vládou a západní s druhou a že bychom tu mohli mít bramálo utěšené řecké poměry.

Pro čs. sociální demokracii vlastně teprve organizační práce začíná. Aby si udržela svůj socialistický charakter, musí získat zpět aspoň část svých starých dělnických kádřů; je totiž určité nebezpečí zdola, od složky živnostenské a zemědělské, v socialismu nevychované, která si najednou po volbách uvědomuje, že ona vlastně drží stranu a vyvozovala by z toho titulu nárok na revisi politické linie strany ve smyslu jakéhosi konservativnější zaměřeného středstavovského hnutí; což u strany se 70letou socialistickou tradicí nelze připustit.

Ještě o KSC: založila svou agitaci na tom, co hodlá pro blaho čs. občana udělat; rozprostřela před oči voliče svůj reálný a uskutečnitelný dvouletý plán obnovy s výzvou, aby všechny strany dobré vůle na něm po volbách lovalně spolupracovaly. A věřte, že v tomto znamení především naši komunisté vítězili. Nám pak nezbyvá, než potlačit v sobě strašidla minulosti a v důvěře v povinnost úmyslů KSC se svorně a kladně připojit k budovatelskému úsilí. Na jeho zdaru a na vyvrácení všech těch pověstí, jež se k vítězství komunistů vázaly, bude záviset definitivní likvidace naší volbami do ústraní zatlačené reakce.

V Hradci Králové, dne 2. června 1946.

Inž. Dr. F. Čížek

Vážená redakce!

Sociální demokracie vřela z voleb jakožto neveliká strana. Na šachovnici státní politiky podobá se však těžké figuře, jejíž síla nevyplývá z toho, co figura sama o sobě mocensky představuje (neboť v tomto ohledu toho není mnoho), nýbrž z pozice. V šachové hře jsou konstelace, kdy o výsledku hry rozhoduje pěšák. Masarykova realistická strana bývala kdysi takovouto slabo-silnou mocí. Ještě dnes vládnou mezi námi mvalenky a tendence, tehdy koncipované a vtvářené.

Sociální demokracie volební zápas nevyhrála. Chtěl bych tady několik jako volič této strany, nýbrž jako pouhý pozorovatel, nezatížený žádnou subjektivitou ani stranickou funkcí, poukázat na některé příčiny, jež pravděpodobně ke zmíněnému neúspěchu vedly.

Nutno především lovalně přiznat, že sociální demokracie nešla do voleb se zavazadlem lehkým. Aspoň se s tím nedalo nějak efektně zaharcovat, jak normální volič obvykle požaduje. Sociální demokracie to měla ze všech stran nejtěžší. Nemohla se nazvat jedinou levicovou stranou, nýbrž jednou ze tří.

Rozhodla-li se sociální demokracie pro samostatný politický život a odmítla-li splnění s komunistickou stranou, pak bylo jejím úkolem jasně říci, čím chce vlastně být. To chtěli voličové slyšet. Sám jsem byl svědkem toho, jak na volební schůzi sociálně demokratický řečník nařčení, že sociální demokraté jsou podnájemníky komunistů, odbyl »vtípem«, řka, že Fierlinger, Laušman atd. mají své vlastní byty a že si je také sami platí. Volič chce slyšet jiné věci než laciné vtípkání. Je ovšem pravda, že pochopit rozdíl mezi sociální demokracií a komunisty není dnes tak jednoduché, jaké to bylo před poslední válkou. Komunisté se dnes vlastně hlásí k programu předválečné sociální demokracie; místo diktatury proletariátu hlásají demokracii a vládu koalici (již dříve stihali s opovržením), mají program národní a projevují toleranci náboženskou, jsou hlasateli práv na soukromý majetek, osobní svobodu a volnou kulturní tvorivost. Přijímají Masaryka a Beneše, inspiroují se dávnou i nedávnou českou historií a snaží se vzbudovat si kladný poměr ke všemu, co je specificky české. Oceňují kvality domova a rozněcují se prastarou ideou slovanickou, i když odchvíně a osobitě pojatou. Sociální demokracie tu stojí před faktem, že kdosi přišel a osvovil si to, co považovala vždy za své specifikum. Je tu však otázka: myslí to komunisté upřímně? A druhá: Nebude jim jistý stranický fanatismus překážet v rozhledu státnickém?

Sociální demokracie za první republiky ukázala, že je více stranou státní než sociální. Obětována s ohledem na stát a jeho vnitřní mír a sílu vojenskou mnohý závažný bod svého programu, takže to až působilo zmatek v řadách voličů. Byla vždy postavena do situací složitých a je v ní i dnes. Snad se mnohému voliči zdá málo průhlednou a pronikavou a myslím, že nejen, voličům, nýbrž i mnohým předákům. Snad se sociálně demokratický »komplex« přenesl z první republiky do třetí a vzbudil u mnohých touhu jít raději ke kováři než ke kovářčkoví. Jistá věc je, že sociální demokracie bude asi muset u porovnání s ostatními stranami mluvit nejsložitějším, přitom však zcela srozumitelným jazykem, aby obstála. Budou voliči ochotni jí vslechnout?

A přece byla příležitost postavit se bezpečně na vlastní nohy. Sociální demokraté, myslím, nejsou tak úzkoprsí, aby nevrátili na komunisty pro to, že oni u nás popohnali vývoj k socialismu a že v jistém smyslu uskutečnili to, co sociální demokracie pro různé politické nesnáze z dřívějších dob nemohla uskutečnit už dávno. Tato strana prokázala už mnohokrát svou nadstranickou vůli, rozvahy a svůj smysl pro potřebu státu, než aby zahodila se uchýlila do izolace a neplodnosti. Ji stačí, že vývoj se u nás pohnul kupředu a že bude moci spolupracovat s těmi, kteří jsou ochotni dát mu formy nešerosnější a nejpořádnější.

To je moment spolupráce se stranou komunistickou a s těmi ostatními.

Pak je tu však ta práce na vybudování vlastní svébytnosti a odlišnosti. Strana se musí aktivovat ve směru naprosté demokratické neochvějnosti, musí nařídit způsob, jak se i se svou seriosností, uměřeností, věcností stát stranou masovou. Musí tu stát jako strážce pravých hodnot politických a kulturních, musí vyvíjet přitažlivost pro lid (a ovšem mládež, neboť její kádry jsou značně »prošedivělé«), schopnost být srozumitelnou, přiblížit se, ač značně střízlivá, jeho srdci (nejen rozumu). Její klíčová posice ve státě vyžaduje pevnosti v praxi i zásadě. Je-li tu jakási shodnost v programu se stranou komunistickou i těmi ostatními, pak je třeba pro ten program vybudovat i bezpečnou a svéráznou metodu! Sociální demokracie musí jasně prohlásit, které metody jsou pro ni nepřijatelné a v čem nelze s ní počítat. V oblasti theoretické a duchovní je třeba zahrnout každý dogmatism a každé doktrinářství, jež jsou pravému českému čtení cizí, především z toho důvodu, že život ani lidská zkušenost se nikdy nekonečí a tedy se nemůže skončit ani lidské myšlení. Strana si vyhrazuje naprostou volnost jednání ve vládě. Kdyby toho ne učinila, ztratila by veškerou oprávněnost pro svou existenci a její voličové by se ve zmatku rozprchlí na všechny strany. Zásadní je tu také otázka věrnosti vlastnímu programu, jakož i nezávislosti na komkoli. Při veškeré vůli k spolupráci musíme být i vůle k svébytnosti. To je moment, který prospěje nejen státu, ale učiní také silný dojem na voliče.

Věřím v silnou sociální demokracii, neboť vývoj se ubírá někde tam, kam se ubírá ona.

František Humler

Proč dvojitý loket?

Vážená redakce!

Vzrušení, které vzniklo v posledních dnech kolem politických poměrů na Slovensku, lze nepravděpodobněji charakterizovat jako důsledek výsledku voleb. Vítězství demokratické strany, která na sebe soustředila přes 60 procent slovenského voličstva, vytvořilo na Slovensku podstatně odlišné politické rozvrstvení, než jaké přinesly volby v zemích českých.

Zatím co v Čechách sousedili na sebe komunisté tak významný počet hlasů, že se stali daleko největší stranou, byla KSS zatlačena, rozhodnutím lidu, do posic menších, než na jaké si osobovala nárok. Z této skutečnosti vzniklo patrně na vedoucích místech KSS určité podráždění.

Nespolehlivost demokratické strany se vykládá zejména tím, že ve volbách získala převážnou část hlasů bývalých příslušníků Hlínkovy lidové strany. To je ovšem námitka, která neobstojí, neboť o získání hlasů těchto se ucházely ve volbách všechny strany dnešního Slovenska, ani KSS nevyjímejíc. A pak je to zbraň s dvojitým ostřím. Zbraň, která pouhým obrátem by mohla být bouřka slovenskými demokraty i na poměry v zemích českých. V Čechách na příklad rozhodla volba ve prospěch KSČ vesnice, tedy příslušníci bývalé Beranovy strany agrární. A jak se zachovala naše veřejnost? Vzala toto rozhodnutí české vesnice prostě na vědomí. Ani ve snu nikoho nenapadlo obviňovat z toho důvodu KSČ, nebo její vedení z národní či státní nespolehlivosti.

Druhým případem, který rovněž nemůže posloužit přátelskému soužití Čechů a Slováků, ani československé jednotě a státu, je to, jak se některý pražský denní tisk zachoval k politicky vrcholně významnému rozhlasovému projevu předsedy Slovenské národní rady dr. Letricha. Ač tento významný a pro čs. státost vrcholně důležitý projev dodala úřední ČTK všemu tisku, některé pražské listy jej obdaly několikařádkovou, zastrčenou lokálkou, anebo jej dokonce zamřčely. Ať už tyto listy vedl k tomuto rozhodnutí důvod jakýkoliv, třeba i ten, že předseda SNR je současně předsedou demokratické strany na Slovensku, dlužno objektivně konstatovat, že tento počin není nejšťastnější službou československé jednotě.

Tím spíše ne, že ve svém projevu předseda SNR zcela jasně potvrdil, že dnešní Slovensko a tím i jeho převážná část, která dala důvěru demokratické straně, nemá neprosto nic společného s myšlenkou politické autonomie, ani separatismu, protože se jednoznačně vyslovilo pro jednotu republiky a zůstane věrno ideálům slovenského národního povstání. Dr. Letrich dále zcela jasně prohlásil, že dnešní Slovensko se naprosto jednomyslně a manifestně vyslovilo pro čs. státní svrchovanost a že také Tiso, Tuka, Mach a pod. jsou jména, která mohou na dnešním Slovensku přicházet v úvahu jedině ve spojitosti a činnosti národního soudu. To je jasná řeč. Řeč, která si zaslouží i na české straně plné pozornosti.

A pak je ještě třetí případ. A tím není nic jiného než situace, která vznikla kolem bratislavského »Času«, který je ústředním orgánem slovenské demokratické strany. Nebudeme zde posuzovat otázku, do jaké míry je nebo byl oprávněn zásah technického personálu tiskárny do redakce a vydávání listu. Připustíme, že tento zásah třeba oprávněn byl. Připustíme právo nuzně odmítnout sázet článek, s jehož obsahem nesouhlasí a který třeba považuje za nesloužící zájmu celku, veřejnosti a národa. Připustíme také že je správný názor některých pražských listů, které zásah tiskářského dělnictva do redakčních věcí »Ča-

su« komentovaly a namnoze i označovaly jako statečný postoj s hlediska čs. státnosti. Ale i tato věc má své čertovo kopytko. Hned řekneme proč. Dnes přece odsuzujeme i jen pouhou nestatečnost a slabou vůli některých našich lidí k odporu, k okupantskému režimu v době nesvobody. Může se nám tedy, a to právem namítnout, proč obdobnou statečnost neprojevilo tiskářské dělnictvo, ať již na Slovensku nebo v Čechách v době nacistické nadvlády. V době tak zv. protektorátu, stejně jako za Tisova režimu na Slovensku, tisklivé české i slovenské noviny nejen hnusné pamflety na představitele československé státnosti, ale i nejpustší lži Goebbelsova a Moravcova ministerstva propagandy, denuncovaly naše lidi, decimovaly národ a podřývaly jeho životaschopnost. A tak se potom nedivme, že se nás leckdo zentá, proč podobnou statečnost, jako v případě bratislavského »Času«, neosvědčilo tiskářské dělnictvo v době nacistické nadvlády. Uvažme jen, jakých obrovských škod mohl být československý národ uchráněn, kdyby jej nebyl otrávoval v Čechách Morevcův a na Slovensku Machův zlaičňšaltovaný tisk. A přece se tehdy v řadách tiskářského dělnictva nenašel ani jediný statečný, který by byl odmítl sázet aktivistický úvodník pánu Werneru Rvbu, Krychtálku, Křemenů a pod. Ba nenašel se v řadách čs. tiskářského dělnictva ani jeden statečný, který by rozbil připravenou sazbu nebo odmítl vyvrábět národ otrávuji a nacisty řízený tisk. Ba dokonce ani taková nějaká »nevinná« ztráta aktivistického článku nebyla v době nesvobody zjištěna.

Jak se tedy dívat na zásah dělnictva do redakčních věcí »Času« dnes? Kdo na to objektivně odpoví?

Milan Zbroj

KSČ a venkov

Pane redaktore!

Nevím, čím to je, že i kdýž ve svých úvahách máte kus pravdy, příliš často je Vaše tvrzení tak pravdě vzdáno a přitom uráží toho, jenž zná poměry a lidi v oblastech, v nichž bohudík pravdu nemáte. Dnes se ozývám já za všechny, kteří známe právě tv vesnici Polabí, které v úvodníku Dneska »Co se stalo« citujete.

Jsem vesnický učitel od r. 1933 na okrese Brandýs n. L. Máte pravdu: »... agrární strana měla v rukou blahobyť a prospěch každého jednotlivého obyvatel venkova...«. Dokonce bohatí agrárníci měli tento »blahobyť a prospěch před volbami 1936 na dvacetikoruny a padesátikoruny. (Moje ověřené zážitky z vesnice Nehvizdy.)

A teď to Vaše nedokázané zjištění: »Nyní komunistická strana, ovládající mim. zemědělství, do velké míry nastoupila na místo agrární strany v hmotném dozoru nad venkovem...«. Je ovšem pravda, že zde získala přívržence nejméně zásadově.

Pane redaktore, jestliže to tvrdíte, musíte mít pro to doklady. Víme všichni, jak se udílely subvence za první republiky. Prosím Vás, dokažte aspoň jeden případ podobného subvenčního hospodářství nvnějšího min. zemědělství nebo KSČ. Dokažte — nebo odvolejte své nepravdivé tvrzení.

V uplynulých volební kampani dostalo se mi cti — a zdůrazňuji: pokládám to za vyznamenání — že jsem mohl na volebních schůzích mluvit o vykonané i budoucí práci KSČ. Pane redaktore, škoda, že jste se nezúčastnil takové volební schůze v Křenku, Poleradech, Mstěticích, Popovicích, Zárybch, Konětotech, Podolance, škoda, že jste neviděl hořet v očích set účastníků-nekomunistů tiskry a ohničků nejen již naděje, ale vědomí, že vcházíme v Nový Život (věřte, je ta třeba napsat velkými písmeny). Žádné fráze, žádné štvaní — předkládali isme lidem fakta, vykonanou práci pro ně. Zde získala KSČ přívržence nevíce zásadově. Tito prostí lidé na vesnici porozuměli, že KSČ je jejich rodná strana. Porozuměli mozem, ale pocítili to srdcem, vzdýť srdce, srdce nás všech, srdce milionů pracujících v městech, nesli isme jim na venkov. A oni poznali tu skutečnou lásku.

Snad Vy ve velkých městech nemůžete a neisté již ani schopní zažít ono štěstí, že pravda, ve kterou věříte a kterou potvrzujete vývoj, získává srdce i mozek zástupů.

Věřte, že lidé na vesnicích od nás neslyší žádné sliby. Dovírají se ve volební kampani, že cesta k lepšímu životu vede jen a jen tvrdou prací nás všech. A oni také pracují stále víc a lín. Jarní práce jsou hotovy včas. (Brigádám oprav strojů dík — na to by venkov skutečně nestačil.)

Snad ještě všechno v městech není v pořádku nevím a nechci rozhodovat. Ale za venkov Vás ještě jednou prosím: Dokažte — nebo odvolejte.

Váš

Josef Chrástina

(Pozn. red. Nemyslili isme na subvence ve starém agrárním stylu, myslili isme na vliv, který má KSČ pomoci ministerstva zemědělství na parcelaci a dekrety o přidělu půdy. My zase známe vesnice, kde toto rozhodovalo o příklonění vesničanů ke KSČ. A také my Vás prosíme o něco: řekněte, je-li Vám známo, jak často se dosažení určitého místa, zejména správcovství v obhramiči, činí závislým na tom, je-li uchazeč ochoten přimnout komunistickou legitimaci. Není-li Vám to známo, isme tak nelaformován, že by se ani nevrátila debata.)

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Oldřich Mikulášek

DEN JAKO DEN

Den jako den. To zdání je
pouhé,
že budoucnosti jsme zase blíž.
Slyšel jsem právě srdce bít
blízounko pod hrdlem.

Bylo to jako nízký let ptáka,
nedýchající v ruce myš;
plápolu úder v tvář od
korouhve,
vzlyk suchý jako v záru
mdlém,

kdy v stojatých polích zvuk
nemá místa
a úzkostně se tiskne k hrušce
stín;
kdy naděje na oslyšení jistá
zahání cvrčka do šterbín;

kdy náměstí se tichem zakolísá
a vyprázdní se douškem

na místo poháru hned celá
jedním
mísa,
na dně jen s echem pozůstalým
svým —

a s kašnou, v které rybka vođu
pláče,
že neussály ji pod zem
vysavače
se spěchem kvítkým.

Den jako den. Krok
budoucnosti budí
za bdění do sna, ve kterém
chápem spíš.
A sami lidé, neptáme se lidí,
blíže své roli nežli blíž,

tvář vedle tváře a všechny
stejně,
čekáme, kdy je hitna sejmě
nesmrtnosti všední již.

Ze sbírky »Podle plotu«.

Informativní reportáž N. Michajlova o SSSR. Proč Sovětský svaz vydržel zuřivý náraz hitlerovského válečného stroje, proč mohl přejít k útoku, který vlastně rozhodl a urychlil průběh války, proč dnes po válce může Sovětský svaz zvyšovat potravinové přídele, snižovat ceny zboží, proč v nynějších jednáních o mír může stát tak pevně a jasně na stanovisku, jež hájí a za něž bojoval po celou dobu svého trvání? Odpovědi na všechny tyto a podobné otázky bylo od konce války již velmi mnoho v řech politiků a státníků nejen Sovětského svazu, ale i ostatních demokratických zemí. Nyní však, kdy v českém překladu vychází informativní reportáž N.

Všechna rozumná a poctivá politika je provádění a upevňování humanity uvnitř i navenek; politiku, jako vše, co děláme, nutno důkladně podřizovat zákonům ethickým.

T. G. MASARYK

Michajlova »Země velikých činů«, jsou odpovědi na tyto otázky podány populární formou a statisticky dokumentovány. Dozvíme se z této knihy, napsané ještě před ukončením války, podrobnosti a údaje, jež osvětlují a přibližují úžasné výkony sovětského člověka se všech stran. Od čistě geografických poměrů země, zabírající šestinu souše, přechází autor k průmyslovému a zemědělskému výrobnímu uspořádání Sovětského svazu, nezapomínaje zdůraznit, že podmínky zdárného vývoje, ba obrovského rozmachu sovětské říše nejsou jen v nerostném bohatství, nýbrž že organizace výroby a konsumu je onou »záračnou« příčinou sovětských úspěchů. V souhrnu je tu dáno rozvržení přírodního bohatství, objasněny klimatické podmínky SSSR, vyloženo plánovitě uspořádání průmyslu, dopravy, zemědělství, národnostní poměry, a ze všeho pak vysvítá nesmírně přesvědčivě — neboť je tu srovnání s carským Ruskem a ostatními dnešním světem — že cesta Sovětského svazu je jedinou cestou k blahobytu všech pracujících, kteří jsou si rovni. Kniha je zpestřena velkým množstvím hlubotiskových reprodukcí, jež doplňují, co povědělo autorovo slovo, je prostě »malým zeměpisem« Sovětského svazu.

Medicina na scesti. Po dokumentárních publikacích o Lidicích, persekuci studentstva a velikém dile Žaluji, které je největším vykičnickem utrpení a hrdinství našich lidí pod knoutou nacistického Německa, vychází v nakladatelství Orbis nová, strašlivá a hrůzyplná publikace MUDr. Františka Bláhy, Medicina na scesti (stran 240, 20 hlubotiskových přiloh, cena 80 Kčs). Musíme si přiznat, že knihy, které dokumentárně zachycují tuto poslední válku, nejsou čtením nikterak příjemným. Nejsou to rozhodně knihy dárkové. Se všech ilustrací se na nás šklebí haldy mrtvol, ubohých vyhublých schránek lidí, kteří dotrpěli ve všech věznicích a koncentračních táborech Německa. My, pamětníci této války, jen zázrakem ji přežív-

ší, nemáme zatím potřebu znovu a znovu si opakovávat tyto hory obžalob a strašlivých obrazů lidské zvrhlosti. Ale po nás přijdou další pokolení, jimž bude těžko k uvěření, že takováto zvěrstva mohli kdy člověk na člověku páchat. Ano, člověk dvacátého století, vyzbrojený všemi technickými pomůckami a na vědeckém podkladu. MUDr. Bláha, jehož svědectví bylo též ofrasajícím dokladem před mezinárodním soudem v Norimberku, zachytil v této své knize všechny způsoby německého rafinovaného pokusnictví, které bylo v koncentračních táborech prováděno na živých lidech. Se stanoviska lékaře je to obžaloba vši německé inteligence, která klesla v toto zvrhlostí, používající svých vědomostí ke zlu, k smrti. Civilisace se v rukou nacistů vrátila k původnímu vraždění, ovšem nikoli primitivnímu. Vědecké pokusné stanice (v knize je popisován koncentrační tábor Dachov), se staly stánkem barbarské pakultury a německý lékař změnil operační sál nemocnice za Totenkammer, kde ovšem nikdo z »pacientů« nevyvážl životem. Injekce místo dobrodružného sera vstřikovaly smrt v tisícové podobě a na kost vyhublí političtí vězňové se stali pokusnými králíky. Byli to němečtí inženýři a technické, kteří postavili plynové komory, nacističtí lékaři metodicky zabíjeli bezbranné — tak klesla inteligence nadlidí. Děkujeme této knize za její příšerné svědectví, a kéž je nám provždy výstrahou. Kéž nikdy nezapomeneme. A spravedlivý trest ať stihne tyto představitelé zvrhlé pakultury.

KNIHY REDAKCI DOŠLÉ

František Götz: Na předělu. (Krise světa v zrcadle literatury a dnešní vývojové perspektivy.) Vydalo nakladatelské družstvo Máje - Obálku navrhl V. Dobrovolný - Stran 182; Kčs 138.-.

Lev Sychrava: Záznamy z Buchenwaldu. - Obálka a graf. úprava Vlad. Endl - Kresba Josef Čapek - Vydalo nakl. Pokrok - Stran 186; Kčs 60.- brož., Kčs 80.- váz.

Emil Vachek: Německá válka. - Hitlerovo tažení proti Československu - Typografická úprava a obálka Vilém Ambrosi - Obrazková část Vladimír Rýpar - Nákladem V. Neubert a synové, Praha - Díl I. - Stran 296; Kčs 180.- brož.

Vít Krombholz: Transport č. 26. Obálku navrhl inž. arch. Jaroslav Tajer - Vydalo Národní nakladatelství A. Pokorný, Praha - Graf. úpravu provedla redakce Národního nakladatelství - Stran 192; Kčs 66.- brož.

Dr. Jaroslav Pucherna a Ota Kraus: Daň důchodová. Ve znění zákona 161/1946 - Vydalo nakladatelství Práce, Praha - Stran 84; Kčs 30.-.

Mirko Paráček: Závrať. Básně. - Kresby a obálka Ludmila Jiřincová - Úprava M. Kaláb - Vydal Václav Petr, Praha - Stran 65; Kčs 30.- brož.

Miro Procházka: Storočie malomocných. Básně - Kresby Vincent Hložník - Úprava Jar. Šváb - 16. svazok edície Lyrika - Nakladatel Václav Petr, Praha - Stran 60; Kčs 39.- brož.

Dr. Emil Sobotka: Co to byl protektorát. - Obálka Jaroslav Šváb - Graf. úprava Method Kaláb - Vydal Kvasnička a Hampel v Praze - Stran 163; Kčs 65.- brož.

Kulturní slovníček. Sestavil Václav Běhounek - Spolupracovali J. Krejčí, dr. J. Popelová, dr. O. Srbová, dr. V. Tichý, dr. V. Vycpálek a j. - Nakladatelství Práce v Praze - Stran 209; Kčs 40.- brož.; Kčs 60.- vázané.

Technický slovník. Ruskočeský a česko-ruský - Automobilismus - Letectví - J. Aleš a M. Hovorková - Alšová - Nakladatelství Práce v Praze - Stran 35; Kčs 7.-.

Společnost bratří Čapků. Ve spojitosti s přípravami k oslavám K. Čapka při odhalení pamětní desky na jeho rodném domě v Malých Svatoňovicích vytvořil se v Praze přípravný výbor k založení »Společnosti bratří Čapků« za účasti spisovatelů J. Kopty, Fr. Langra a j. Čtitelů a přátel díla a osobností těchto vynikajících umělců, pokud mají zájem o členství společnosti a její činnost, neochť se přiblíží na adresu ing. J. Reřicha, Praha XIV., Nusle, V luhu 10.

Silný, sugestivní cyklus kreseb známé malířky
a grafičky

TOYEN

STŘELNICE

vyjadřující vášnivý protest proti válce a jejím
krutostem, vychází v krásném, početně ome-
zeném novém vydání. Volné listy, tištěné na
lepším papíře a malířkou ručně koloro-
vané, jsou vloženy do vkusných pevných
desek, a dílo, takto pečlivě a umělecky vy-
pravené, tvoří cenný a skutečně ojedinělý
přínos do sbírek moderní české grafiky.

Dílo je doprovázeno předmluvou Karla Teige
a úvodní básní Jindřicha Heislera.

Cena 500 Kčs.

U VŠECH KNIHKUPCŮ.

Nakladatelství Fr. Borový,
Praha I, Národní třída 9

„Jeden z nejpvětších mužů, jež zrodila stará
Evropa...“

F. D. Roosevelt o Churchillovi.

O. H. RICHTER:

WINSTON S. CHURCHILL

voják - státník - člověk

Zivotopis britského státníka W. S. Churchilla
z pera příslušníka československé zahraniční ar-
mády sleduje vývoj Churchillovy osobnosti od
mládí až po vítězné zakončení druhé světové vál-
ky a ukazuje tohoto velkého demokrata a věrné-
ho přítele Československa nejen s politické, ale i
s lidské stránky jako typického představitele své-
ho národa. S řadou dokumentárních fotografií a
s obálkou Václava Švába.

Brož. 140 Kčs.

Protějškem k tomuto dílu je kniha

FOLKE BERNADOTTE

KONEC NĚMECKA

Dokumentární zpráva o kapitulacích jednáních,
která vedl švédský hrabě Bernadotte s Himmlerem
na jaře 1945, odhaluje množství zajímavých
a překvapujících podrobností o posledních hod-
nách nacistického režimu. Přeložila Jiřina Vrtí-
šová. S obálkou Jaroslava Švába. Brož. 60 Kčs

U VŠECH KNIHKUPCŮ . MELANTRICH

Pozor! ZNÁMKY Pozor!

Jedinečná nabídka. Využijte naši potřeby peněz. Veškeré
položky inserované dodáváme jen pokud zásoba stačí. Ce-
ny rozumějí se v Kčs za bezvadné nerazítkované známky.
není-li jinak uvedeno. Při objednávkách udejte laskavě
naše pořadové číslo.

Jedna z mála příležitostí k založení sbírek.

Položka č. 2008

Československo, obsahující tyto známky, vždy kom-
pletní serie:

r. 1919 legionářské, Husita, Červený kříž 1920, 1923 Jubi-
lejní, meziarší Košice 1938, meziarší Plzeň, jubilejní Ma-
saryk 1930, jubilejní Masaryk 1935, jubilejní Družina, ju-
bilejní Kde domov můj, jubilejní Kde domov můj z arší-
ku na kartoně, jubilejní Cyril a Metoděj, Cyril a Metoděj
meziarší, Malá dohoda, Malá dohoda meziarší, jubilejní
IX. slet Tyrš, jubilejní Arras, Dětem 1936, Dětem 1937,
Krajinky 1936, Zborov, Doss Alto, Bachmač, Vouziers, jub.
Nitra, Máchá, Portréty 1933—36 8 hodnot, B. I. T. kong-
res, Purkyně, smuteční Masaryk 2 hodnoty, aršík Brati-
slava, aršík Praha, Fügner.

Celkem známek 87 kusů, 4 meziarší, 2 aršíky pouze
Kčs 2000.—

Položka č. 2009

Sestava zahraničních aršíků ČSR.

výstava New York, přet. na bratislavském aršíku, totéž
na Praha aršíku, 28. X. 1945, belgický přetisk na brati-
slavských aršících 2 kusy, londýnský aršík, Amerika 1
známka Československá vlatka,

celkem 5 aršíků, 1 známka pouze Kčs 1100.—

Položka č. 2010

Maďarsko, sbírka sestávající z následujících serií:

1938 pamětní eucharist, kongres blok, 1938 pam. blok Sv.
Štěpán, 1939 Pax Ting, 1940 povodňové, 1940 povodňový
aršík, pamětní Matyáš Korvinus, 1940 dobročinné umělci,
1941 pamětní Sedmíhrady, 1941 letecký fond, 1941, pamětní
Horthy 1, 2, 5 pengö, Szicheni 1941, 1941 váleč, Horthy
1, 2, 5 pengö druhý vodoznak, 1942 Červený kříž, 1935
Horthy 1, 2, 5 pengö druhý vodoznak, 1942 Červený kříž,
1935 Horthy smuteční, 1943 Knížata, 1943 válečné dobro-
činné, letecké 1943, 1943 vánoční, 1944 Košut, 1944 Červený
kříž, Slavné ženy, Horthy letecké, Vrácení maďar. území
1938, 1940 let. fond, 1922 Petöffi, 1920 zajatci, 1916 Zita a
Karel IV., 1941 připolení Sedmíhradska, 1930 sv. Imrich,
1924 dobročinné, 1925 Jokav, 1938 pamětní Debrecin, pa-
mětní sv. Štěpán.

celkem 122 známek, 4 aršíky Kčs 950.—

Položka č. 2011

úplně kompletní sbírka Gen. GouVERNEMENT, celkem 163
známek i s poslední 10+10 Zl. pouze Kčs 1800.—

Položka č. 2001

kompletní sbírka porevolučního Československa včetně
nových doplatních, pamětních známek i aršíku k 1. výro-
čí osvobození,

103 známky, 3 aršíky, pouze Kčs 610.—
10 sbírek Kčs 6000.—

Položka 2002

kompletní sbírka Protektorátu včetně prvního přetisku,
obsahující 181 známek, pouze Kčs 950.—
10 sbírek pouze Kčs 9000.—

Položka č. 2003

kompl. sbírka Protektorátu vč. prvního přetisku, lípového
meziarší a meziarší doplatního, trhané, pouze Kčs 1250.—
10 sbírek pouze Kčs 12.000.—

Nabízím ZASUNOVACÍ KNIHY Nabízím

rozměr 13×17½ cm, 15 listů bílé, 6 páskové
zapouštěné pásky (paušovaci) Kčs 65.—

rozměr 17½×25 cm, 8 listů černé, 7páskové,
zapouštěné pásky (dionhanové), luxusní pro-
vedení v pouzdře Kčs 120.—

rozměr 24½×28 cm, 15 listů bílé, 9páskové, za-
pouštěné pásky (paušovaci), lomená vazba Kčs 250.—

rozměr 25×30½ cm, 12 listů černých, 9pásko-
vých, dionhanové luxusní provedení, lome-
ná vazba Kčs 235.—

rozměr 32×26 cm, 15 listů bílé, 10páskové, dio-
phanové luxusní provedení, lomená vazba Kčs 500.—

Peníze předem nebo proti dobřice

POZOR Změna adresy POZOR

Jan Lehovec,

filatelie, nyní PRAHA II, Václavské náměstí č. 35, II. p.
Telefon 222-12.